

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΑΜΕΡΙΣΣΑ ΔΕΔΕ

Ξ2013045

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

« Μετάφραση και σχολιασμός αποσπάσματος κειμένου από αγγλικά στα ελληνικά με τίτλο: *Headscarf in the Context of Precarious Work: A Critical Approach to the Headscarf Discussion in Turkey,* Feyda Sayan-Cengiz»

Επόπτες- Ανα. Καθηγητής Σωτήριος Λίβας

Καθηγητής, Γεώργιος Κεντρωτής

ΚΕΡΚΥΡΑ

Table of Contents

Type chapter title (level 1) **1**

Type chapter title (level 2) 2

Type chapter title (level 3) 3

Type chapter title (level 1) **4**

Type chapter title (level 2) 5

Type chapter title (level 3) 6

Εισαγωγή

Η πτυχιακή εργασία έχει θέμα «*Μετάφραση και σχολιασμός αποσπάσματος κειμένου από αγγλικά στα ελληνικά με τίτλο: Headscarf in the Context of Precarious Work: A Critical Approach to the Headscarf Discussion in Turkey της Feyda Sayan-Cengiz*».

Ο κύριος στόχος της εργασίας είναι κατά κύριο λόγο η μετάφραση του επιλεγμένου αποσπάσματος με καθοδηγήτρια βάση το πρωτότυπο κείμενο το οποίο θ' αναφέρεται στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό.

Στην αρχή, λοιπόν της πτυχιακής εργασίας υπάρχει μία γενική περιγραφή για το είδος και το περιεχόμενο του κειμένου. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας γίνεται η παράθεση του μεταφράσματος, όπου στη συνέχεια ακολουθεί το κείμενο πηγή. Στο τρίτο μέρος της εργασίας, παρατίθεται ο αναλυτικός σχολιασμός του κειμένου-στόχου. Γίνεται επομένως η αναλυτική περιγραφή των σχολίων και προβληματισμών που αντιμετώπισα κατά την διαδικασία της μετάφρασης.

Στο τέλος ακολουθεί ο επίλογος της εργασίας στον οποίο αναφέρω τα συμπερασματικά σχόλια της όλης εργασίας, καθώς και οι πηγές, απ' όπου άντλησα κάποιες πληροφορίες.

Επέλεξα το συγκεκριμένο κείμενο, διότι το περιεχόμενο της εργασίας αντλεί ένα πολιτισμικό θέμα το οποίο είναι σύγχρονο και διαχρονικό. Η κοινωνική εξέλιξη και αποδοχή των γυναικών γενικά, αλλά και συγκεκριμένα σε μία ανερχόμενη κοινωνία όπως αυτής της Τουρκίας, η οποία συνδυάζει τόσο την προσπάθεια δυτικοποίησης όσο και την ανάγκη διατήρησης των ηθικών και θρησκευτικών ιδεών, αποτελεί ένα ζήτημα με ιδιαίτερο πολιτισμικό, κοινωνικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον. Είναι ένα ζήτημα ευαίσθητο και αρκετά διαφορετικό. Από την μία μοιάζει να είναι ένα θέμα πολύ μακριά από την δική μας καθημερινή πραγματικότητα, αλλά σε ορισμένα σημεία τέμνονται οι δύο κόσμοι αυτοί.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Σύντομη περίληψη περιεχομένου

Η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μία ακαδημαϊκή μελέτη. Η μελέτη αυτή εξετάζει τους ρόλους και τις σημασίες της μαντίλας κατά την εργασιακή ζωή των γυναικών της χαμηλής μεσαίας τάξης. Αναλύει επικριτικά τα θεματικά πλαίσια που σχετίζονται με την γυναίκα, το Ισλάμ και την μαντίλα στη Τουρκία αμφισβητώντας την αντίληψη ότι η μαντίλα συμβολίζει το έμβλημα της ισλαμικής ταυτότητας ενάντια στην ηγεμονικό ιδανικό μίας κοσμικοποιημένης γυναίκας. Αντλώντας στοιχεία από μία εθνογραφική έρευνα, η μελέτη αυτή, υποστηρίζει ότι οι εργαζόμενες γυναίκες της χαμηλής μεσαίας τάξης με μαντίλα δεν διατυπώνουν την πράξη του φορέματος ως ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητας τους. Αλλά μάλλον, αναφέρονται στη μαντίλα ως κάτι διαπραγματεύσιμο και δυνητικό. Οι αφηγήσεις των συμμετεχουσών της έρευνας προτείνουν ότι τείνουν ν' αποφορτίζουν την μαντίλα από τις έννοιες που την συνοδεύουν.

Είδος κειμένου

Η αναγνώριση του κειμενικού είδους στοχεύει στη διευκόλυνση τόσο του δέκτη όσο και του παραγωγού, διότι μέσω της ομαδοποίησης και η ταξινόμησης των διαφόρων κειμένων ευδοκιμεί την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων επικοινωνιακών στόχων. Ο Jim Martin (1984) ορίζει το κειμενικό είδος ως: « *μια σταδιακή, σκόπιμη, στοχοθετημένη διαδικασία, η οποία λεκτικοποιείται με γλωσσικά κυρίως κείμενα και αναπαριστά, σ' ένα αφαιρετικό επίπεδο, τις γλωσσικές στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για την πραγμάτωση ποικίλων ειδών κοινωνικών στόχων.»*

Το συγκεκριμένο κείμενο θα λέγαμε ότι ανήκει στο είδος των ειδικών επιχειρηματολοκικών κειμένων, διότι κατά κύριο λόγο επιδεικνύει χαρακτηριστικά επιχειρηματολογικά. Αρχικά, το κείμενο αποτελεί μία μελέτη. Κατά βάση οι μελέτες ανήκουν στις κατηγορίες των ακαδημαϊκών-πληροφοριακών κειμένων. Χρησιμοποιούν στην πλειοψηφία δεδομένα και γεγονότα από βάσιμες πηγές και παραδείγματα πραγματικά. Ο κύριος στόχος είναι να καταλήξουν σ' ένα αιτιολογημένο συμπέρασμα το οποίο στηρίζεται σε ρεαλιστικά και ορθά διατυπωμένα επιχειρήματα.

Ένα κείμενο επιχειρηματολογικής φύσεως ακολουθεί συνήθως μία δομή, η οποία αποτελείται από μία εισαγωγή, δεδομένα, ανασκευή και τέλος μία κατάληξη. Στην

συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει η εισαγωγή (δεν επισυνάπτεται, διότι είναι εκτός αποσπάσματος μετάφρασης) ,στην οποία περιγράφει μ' έναν πιο γενικευμένο τρόπο το θέμα και την ακολουθία της μελέτης, δηλαδή εδώ την εικόνα και τις υποθέσεις των γυναικών με μαντίλα που ανήκουν στις μεσαίας τάξεις και εργάζονται ως πωλήτριες, καθώς και την γενικότερη αντιμετώπιση τους. Στη συνέχεια, ακολουθεί η σειρά των δεδομένων: τα δεδομένα είναι ουσιαστικά τα επιχειρήματα τα οποία χρησιμοποιεί ο παραγωγός/συγγραφέας, ώστε να στηρίξει την θέση του. Τέτοιου είδους στοιχεία θα μπορούσαν να ήταν στο κείμενο: πρώτον οι διάφορες αναφορές από άλλους συγγραφείς/επιστήμονες ή δεύτερον οι προφορικές περιγραφές των συμμετεχουσών που αφηγούνται τις προσωπικές τους εμπειρίες. Έπειτα, έχουμε την ανασκευή, η οποία είναι η αντίκρουση αντίθετων θέσεων-επιχειρημάτων. Αυτό το στοιχείο αποδεικνύεται μέσα στο κείμενο μέσω των αντιθετικών ισχυρισμών που εκφράζονται, υπάρχει δηλαδή μία τάση φάσης-αντίφασης. Τέλος, υπάρχει το κομμάτι της κατάληξης. Η κατάληξη θα μπορούσε να ονομαστεί κι αλλιώς η τελική θέση, που αποτελεί με λίγα λόγια ένα συμπέρασμα όλων των παραπάνω.

Κατά την ανάγνωση όλου του κειμένου μπορεί να συναντήσει κανείς μία σειρά από παραδείγματα μέσα από τα οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να στηρίξει την θέση του και να επεξηγήσει τα ευρήματα της έρευνας του. Καταλήγουμε, λοιπόν στο συμπέρασμα ότι είναι ειδικό κείμενο και έχει έναν επιστημονικό και ερευνητικό χαρακτήρα.

Στόχος κειμένου

Σε γενικές γραμμές το κείμενο στοχεύει στην ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού για τα ευρήματα και τις απόψεις μίας μελέτης που αναλύει ένα θέμα σύγχρονου και ευάλωτου πολιτισμικού ενδιαφέροντος. Συγκεκριμένα έχει την πρόθεση να περιγράψει την γενικότερη εικόνα και αντιμετώπιση των γυναικών με μαντίλα, οι οποίες ανήκουν στις χαμηλά μεσαίες τάξεις και επιθυμούν να εργαστούν ή εργάζονται ήδη ως πωλήτριες. Αυτή είναι η μία άποψη, θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε και η επιφανειακή. Η δεύτερη άποψη, η οποία προχωράει σε μεγαλύτερο ηθικό βάθος, είναι ότι το κείμενο προσπαθεί να περιγράψει την σχέση που έχει η σύγχρονη γυναικά ισλαμίστρια με την θρησκεία σε αντιπαράθεση με την κοινωνία. Μία ατελείωτη πάλη μεταξύ το τί επιθυμεί η ίδια και το τί προσδοκεί ο υπόλοιπος κόσμος.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η δομή του πεδίου και το μεθοδολογικό μέλημα

Το κριτικό ζήτημα του πλαισίου της «πολιτικής της διαφορετικότητας» μέσα σ' αυτήν την εργασία βασίζεται στα ευρήματα της εστιακής έρευνας που διεξάχθηκε με πωλήτριες που φοράνε μαντίλα και ανήκουν στη χαμηλή μεσαία τάξη, και συγκεκριμένα σε πέντε διαφορετικές πόλεις της Τουρκίας: Γκιαζαντέπ, Ντενιζλί, Καισάρεια, Κωνσταντινούπολη και Άγκυρα. Η επιτόπια εργασία διεξάχθηκε μεταξύ τον Οκτώβριο 2008 και Απρίλιο 2012[1], και αποτελείται από ομάδες έρευνας αγοράς, εις βάθος συνεντεύξεις, μικρές συνεντεύξεις διεξαγμένες με πωλήτριες , και παρακολούθηση συμμετεχόντων. Οι ομάδες έρευνας αγοράς και οι εις βάθος συνεντεύξεις διεξάχθηκαν με πωλήτριες ,με και χωρίς μαντίλα , όπως επίσης με υπαλλήλους των μικρών και μεγάλων βαθμίδων καταστημάτων λιανικής πώλησης. Η παρακολούθηση συμμετεχουσών πραγματοποιήθηκε σε διάφορους χώρους των καταστημάτων της κάθε πόλης, από εμπορικά κέντρα έως και παραδοσιακά παζάρια και σε καταστήματα tesettür.

Οι εμπειρίες των συμμετεχουσών της έρευνας όσον αφορά τον ρόλο και την σημασία της μαντίλας στις εργασιακές τους ζωές ως πωλήτριες, είναι βασικές γι' αυτή την μελέτη. Ως εκ τούτου, στοχεύω στο να τοποθετηθούν οι εμπειρίες αυτές σε σχέση με τους δομικούς περιορισμούς και τις πιθανότητες σχετικά με την χρήση της μαντίλας, στην αγορά εργασίας λιανικών πωλήσεων. Η Scott (1992) επισημαίνει ότι η υπερβολική εξάρτηση από την έννοια της εμπειρίας ως «η αυθεντική πηγή γνώσεως» κρύβει τον κίνδυνο ουσιαστικοποίησης και εγκλιμάτισης ταυτότητας (27). Για να ληφθούν μέτρα ενάντια αυτής της τάσης, προτείνει ν' αναλύονται οι διαδικασίες κατασκευής εμπειριών. Συμβαδίζοντας με τις προειδοποιήσεις της Scott, το κύριο μεθοδολογικό μέλημα αυτής της μελέτης είναι να τοποθετήσει τις εμπειρίες των συμμετεχουσών της έρευνας σε μία αντίληψη ευαισθητοποιημένη ως προς τις διαδικασίες δημιουργίας των εμπειριών τους, αναφορικά με την εργασιακή τους ζωή.

[1] Μέρος της εργασίας χρηματοδοτήθηκε από την TUBITAK και διευθύνθηκε από τον εαυτό μου και από άλλους δύο καθηγητές. Ο Δρ. Dilek Cindoglu and Δρ. Asli Cirakman. Από το 2009 και μετά, συνέχισα την δικιά μου επιτόπια εργασία για την διατριβή μου.

Γι' αυτόν τον λόγο, είναι απαραίτητο να περιγραφεί το πεδίο σχετικό με το εργασιακό περιβάλλον, μέσα στο οποίο οι γυναίκες με μαντίλα εργάζονται ως πωλήτριες, και από το οποίο αποκλείονται.

Η επιτόπια εργασία παρουσιάζει την ύπαρξη μίας οριοθέτησης ανάμεσα στους χώρους καταστημάτων, όσον αφορά την απασχόληση γυναικών με μαντίλα. Εμπορικά κέντρα και αλυσίδες καταστημάτων που πουλάνε σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο πολύ γνωστές επωνυμίες συνήθως δεν απασχολούν τις γυναίκες με μαντίλα, σε θέσεις πωλήσεων. Υπάρχουν μόνο ελάχιστες και κατ' εξαίρεση επωνυμίες και κάποια εμπορικά κέντρα στα οποία μπορεί να βρεθούν γυναίκες με μαντίλα. Παρόλα αυτά, ακόμη και σε εμπορικά κέντρα όπου βρίσκονται γυναίκες με μαντίλα σε θέσεις πώλησης, θα τις δεις να εργάζονται κυρίως σε κιόσκι παρά σε καταστήματα. Πιθανότερο είναι να δει κανείς πωλήτριες με μαντίλα σε μικρής βαθμίδας, οικογενειακής ιδιοκτησίας καταστήματα, καθώς και σε αλυσίδες καταστημάτων tesettür. Η αλυσίδα Tekbir, για παράδειγμα, απασχολεί αποκλειστικά και μόνο γυναίκες με μαντίλα. Σε σύγκριση με μικρά καταστήματα, οι αλυσίδες και τα εμπορικά κέντρα προσφέρουν στο προσωπικό πώλησης καλύτερες ευκαιρίες επαγγελματικής ανέλιξης και κοινωνικής ασφάλισης, όπως επίσης και πιο ευέλικτο ωράριο εργασίας. Από την άλλη πλευρά όμως, η εργασία σε μικρής βαθμίδας κατάστημα, συνοδεύεται συνήθως από περίπου 12 ώρες ημερήσιας εργασίας, κι αν όχι περισσότερο και κατά όρο δίχως διάλειμμα για γεύμα και μόνο μία μέρα άδειας ανά δύο εβδομάδες. Οι θέσεις των πωλητών σε μικρά καταστήματα δεν τείνουν να προσφέρουν ευκαιρίες επαγγελματικής ανέλιξης, σε αντίθεση με τα καταστήματα αλυσίδες, όπου είναι πιθανότερο ν' ανέβει κανείς στο σκαλί του διαχειριστή του καταστήματος ή ν' αναζητήσει απασχόληση σε υψηλότερα κλιμάκια διοίκησης λιανικών πωλήσεων. Συνήθως, οι πωλήτριες που εργάζονται σε μικρά καταστήματα λιανικών πωλήσεων, εργάζονται ανασφάλιστες. Από τον Απρίλιο 2012, ο μέσος μισθός των πωλητριών που εργάζονται σε μικρά καταστήματα λιανικής πώλησης σε κάποιο κεντρικό παζάρι της Κωνσταντινούπολης, κυμαίνεται γύρω στις 600 τούρκικες λίρες (περίπου 220€), έχοντας ως δεδομένο το κατώτατο ωρομίσθιο των 700 τ.λ.

Οι αφηγήσεις των πωλητριών με μαντίλα είναι γεμάτες από ιστορίες απόρριψης απασχόλησης από μεγάλα καταστήματα λιανικής πώλησης και εμπορικών κέντρων. Σε πολλές περιπτώσεις, τους έχουν ανακοινώσει ρητώς ότι ο λόγος απόρριψης τους είναι η μαντίλα. Ο γενικός διευθυντής, ενός μεγάλου εμπορικού κέντρου στην

Κωνσταντινούπολη, μου εξήγησε σε μία αναλυτική συνέντευξη ότι στο εμπορικό κέντρο το οποίο διευθύνει, οι γυναίκες με μαντίλα δεν προσλαμβάνονται ως πωλήτριες. Βασικά, το έθεσε με άλλους όρους: Είπε ότι μπορούν από την μία πλευρά να προσληφθούν, αλλά υπό τον όρο ότι θα συμφωνούν ν' αποχωρίζονται την μαντίλα κατά την διάρκεια των ωραρίων εργασίας. Ωστόσο, οι γυναίκες οι οποίες εργάζονται ως καθαρίστριες στο εμπορικό κέντρο τους δίνεται το δικαίωμα να φοράνε την μαντίλα. Οι πωλήτριες με μαντίλα που συμμετείχαν σ' αυτή την έρευνα, δούλευαν είτε σε μικρά καταστήματα , είτε σε καταστήματα tesettür, συγκεκριμένα στα Tekbir και Setrms. Όμοια με τις συνάδελφους σε μεγάλα καταστήματα, οι γυναίκες στα καταστήματα tesettür ήταν ασφαλισμένες και είχαν καλύτερες συνθήκες εργασίας σ' ό,τι αφορά ώρες εργασίας και προοπτικές καριέρας.

Η πλειοψηφία των πωλητριών με μαντίλα οι οποίες έλαβαν μέρος στην έρευνα ήταν, είτε απόφοιτοι 8χρονης δημοτικής εκπαίδευσης είτε απόφοιτοι λυκείου, με εισόδημα χαμηλότερο από το κατώτατο ωρομίσθιο. Σχεδόν όλες εκπροσωπούσαν την πρώτη γενιά γυναικών των οικογενειών τους που εργάζονται εκτός οικείας.

Τα ευρήματα και το πώς σχετίζονται με την «διαφορετικότητα»

Τα ευρήματα της έρευνας αυτής τονίζουν την δυσαρέσκεια των πωλητριών με μαντίλα ως αποτέλεσμα χαρακτηρισμού ως διαφορετικές, καθώς και τ' αντίστοιχα στερεότυπα που συνοδεύουν την μαντίλα. Προσπάθησαν ιδιαίτερα ν' απομακρυνθούν από τις προσδοκίες, δηλαδή να πρέπει να υποδεικνύουν συνεκτική θρησκευτική ταυτότητα άνευ αντιφάσεων. Η Fatma Barbarosoglu, ισλαμίστρια διανοούμενη συγγραφέας, προσδιορίζει την συμβολική σημασία της μαντίλας ως « το έργο της τελειότητας» (Sisman 2000: 15). «Το έργο της τελειότητας» αναφέρεται στην αντίληψη ότι η γυναίκα η οποία φοράει μαντίλα θα πρέπει απαραιτήτως και εξ ορισμού ν' ακολουθεί πιστά και αλάνθαστα τις ισλαμικές αρχές. Εξάλλου, σύμφωνα με την Barbarosoglu, μία γυναίκα με μαντίλα θα πρέπει να γνωρίζει ότι κάθε στάση που εξωτερικεύει, πιθανότατα μπορεί να υποταχθεί στην συλλογικότητα των γυναικών με μαντίλα. Το είδος θρησκευτικότητας που περιμένει η Barbarosoglu από τις γυναίκες με μαντίλα αντικατοπτρίζεται στο πολύ γνωστό επιχείρημα ότι η ισλαμική πίστη δεν είναι μόνο ζήτημα του προσωπικού πιστεύω. Περισσότερο, έχει να κάνει με την καλλιέργεια ενός ισλαμικού τρόπου ζωής (Saktanber 2002). Η ουσία της αντίληψης «έργο της τελειότητας» της Barbarosoglu αποδίδει περιληπτικά την πεποίθηση ότι η μαντίλα

αναγκαστικά υπαινίσσεται την βαθιά ριζωμένη θρησκευτικότητα που διεισδύει ως τον πυρήνα της ζωής και της ταυτότητας του ανθρώπου. Η ιδέα «έργο της τελειότητας» επίσης τονίζει το πόσο απαραίτητη είναι για τις γυναίκες με μαντίλα, ούτως ώστε να υπογραμμίσει την διαφορετικότητα τους από τις κοσμικές γυναίκες του δημόσιου τομέα. Η ιδέα αυτή είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τους σκοπούς αυτής της εργασίας, όχι μόνο επειδή παραθέτει τις εκτεταμένες προσδοκίες των γυναικών με μαντίλα, αλλά και γιατί υπογραμμίζει ακριβώς το είδος της ουσιαστικοποίησης της ταυτότητας την οποία θεώρησαν οι συμμετέχοντες της έρευνας απογοητευτική.

Μεταξύ των έντονων θεμάτων που εισχωρούν στα δεδομένα της έρευνας, δυσάρεστο γεγονός ήταν αυτό της κατάκρισης που σχετίζεται με τις αυξημένες προσδοκίες που δημιουργεί η εμφάνιση της μαντίλας. Αυτές οι προσδοκίες, που άρχιζαν από προσδοκίες στις οποίες μία γυναίκα με μαντίλα εκτελεί τις προσευχές και έφταναν έως τις προσδοκίες στις οποίες δεσμεύεται πλήρως στους κανόνες των ενδυμασιών tesettür, θεωρήθηκαν περιοριστικές. Η απογοήτευση αυτών των προσδοκιών εκδηλώνεται κυρίως στο σημείο, όπου οι εκλαμβανόμενες αναγκαιότητες της εργασιακής ζωής κατέστησαν δύσκολες την εκπλήρωση τους.

Η Pinar[2] ήταν μεταξύ των συμμετεχουσών, εκείνη η οποία εξέφρασε σε τόσο μεγάλο βαθμό απογοήτευση. Είναι μία 23χρονη παντρεμένη κοπέλα που πουλάει εσώρουχα σ' ένα μικρό πάγκο στην είσοδο μίας πολυπληθής και δραστήριας στοάς στο Ντενιζλί. Εξέφρασε την ιδέα ότι οι προσδοκίες που αυξήθηκαν λόγω της μαντίλας μερικές φορές αντικρούονται με τις αναγκαιότητες της επιχείρησης:

> Οι άνθρωποι περιμένουν από τις γυναίκες που φοράνε μαντίλες να είναι συνεχώς ειλικρινείς. Ίσως επειδή πιστεύουν πώς η θρησκευτική μας πεποίθηση είναι δυνατότερη. Δεν θέλουν να ψευδόμαστε καθόλου. Βεβαίως και δεν λέω ψέματα, αλλά υπάρχουν στιγμές στις οποίες δεν είμαι εντελώς ειλικρινής. Για παράδειγμα, αν υπάρχει ένα φθηνότερο προϊόν και ένα ακριβότερο και διαθέτουν και τα δύο την ίδια ποιότητα, τότε προσπαθώ να πουλήσω τ' ακριβότερο. Αυτό ονομάζεται επαγγελματικότητα. Εδώ φερόμαστε σαν επαγγελματίες. Μεγάλωσα μέσα σ' αυτήν την επιχείρηση, κι έτσι έμαθα.

[2] Τα ονόματα των συμμετεχουσών που έχουν χρησιμοποιηθεί γι' αυτή την εργασία αποτελούν ψευδώνυμα, ώστε να προστατευτεί η ανωνυμία τους.

Η ειλικρινέστατη δήλωση της Pinar αντικατοπτρίζει την απογοήτευση της μέσα στο χάσμα που υπάρχει, δηλαδή το τί περιμένουν οι άνθρωποι να είναι η ίδια και την ευελιξία που χρειάζεται, ώστε να «κάνει την δουλειά της». Μία παρόμοια γνώμη είχε εκφραστεί από πολλές άλλες συμμετέχουσες, οι οποίες νόμιζαν ότι η υπόδειξη της «τέλειας θρησκευτικότητας» απαιτούταν μόνο από εκείνες , κι όχι από τους άντρες οι οποίοι αυτοαποκαλούνταν θρήσκοι μουσουλμάνοι. Επιπλέον, το τι συνιστά «την τέλεια θρησκευτικότητα» ορίστηκε χωρίς να ληφθούν υπόψη οι εμπειρίες τους. Ήταν λες και η εμφάνιση της μαντίλας τους υποχρέωνε ν' ακολουθήσουν μία ισλαμική ζωή και να δίνουν παραδείγματα πώς να είναι κανείς πιστός μουσουλμάνος, μία ευθύνη που θεωρήθηκε αποπνικτική. Αυτή η αίσθηση περιορισμού αντικατοπτρίστηκε επίσης στην διάκριση την οποία έπρεπε να αντιμετωπίσουν καθ' όλη την διάρκεια αναζήτησης τους για εργασία ως πωλήτριες. Αρκετές συμμετέσχουσες πίστευαν ότι κάποιοι εργοδότες δεν ήθελαν να τις απασχολήσουν λόγω ορισμένων δεδομένων: λόγου χάρη, σύμφωνα με μία συμμετάσχουσα, οι εργοδότες πίστευαν ότι, όταν μία γυναίκα είναι «καλυμμένη» θ' απέφευγε την επικοινωνία μ' άλλους ανθρώπους και θα ήταν σιωπηλή και απομονωμένη. Άλλη μία συμμετέχουσα είπε, ότι η μαντίλα θεωρήθηκε ο λόγος για τον οποίο μία γυναίκα με μαντίλα δεν ενδείκνυται να δίνει συμβουλές μόδας. Ή, στην τελική, οι πελάτες δεν θα έπαιρναν στα σοβαρά τις συμβουλές τους. Αυτή η αντίληψη επιβεβαιώθηκε από κάποιους εργοδότες που συμμετείχαν στην έρευνα. Περισσότερο ενδιαφέρον είχε το γεγονός ότι ακόμη κι εκείνοι οι εργοδότες που έχουν αρκετή πελατεία με μαντίλα υποστηρίζουν εξίσου τέτοιου είδους αντιλήψεων. Άλλη αντίληψη μεταξύ εργοδοτών ήταν ότι μία πωλήτρια που φοράει μαντίλα θα μπορούσε ν 'αποξένωνε τους πελάτες διότι το κατάστημα θα έχανε την «ουδετερότητα του», δηλαδή , την «ασημάδευτη» θέση του.

Ο ρόλος της μαντίλας σ' ό' τι αφορά την δημιουργία «σημαδιού διαφοροποίησης σ' εκείνες που την φοράνε, έχει αναλυθεί εκ των προτέρων σχετικά με το πώς οι γυναίκες υποτάσσονται στην κοινή γνώμη (Cinar 2008). Ως εκ τούτου υπήρξε η διαφωνία ότι οι γυναίκες με μαντίλα έχουν δεχτεί την ταμπέλα της «υπερβολικά θρήσκας» και έχουν διακριθεί για την δήλωση της μη ουδετερότητας τους- αποκλείοντας τις ίδιες από την γενική εικόνα της «ανεξάρτητης» ή «παραγωγικής μοντέρνας πολίτης» (Gökariksel and Mitchell 2005: 150-151). Οι αντιλήψεις των εργοδοτών περί γυναικών με μαντίλα συμβαδίζουν μ' εκείνα τα επιχειρήματα. Ωστόσο, αντί ν' αναζητηθεί για ποιον λόγο οι εργοδότες διατηρούν τέτοιες απόψεις, η εργασία αυτή επικεντρώνεται στο πως , μέσα

από τι είδος συλλογιστικών στρατηγικών, οι γυναίκες με μαντίλα αντιδρούν στις κατηγοριοποιήσεις και υποθέσεις.

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι ένας από τους πιο δημοφιλής τρόπους ανταπόκρισης σ' αυτές τις αντιλήψεις είναι να μετριάζει κανείς τις έντονα φορτωμένες αντιφάσεις της μαντίλας. Μέσω αυτού του τρόπου ήθελαν να πετύχουν την διαφωνία ότι κάποιες γυναίκες καλύπτουν το κεφάλι τους μόνο,για να δηλώσουν μία «υπερβολικά θρήσκα» ταυτότητα, βέβαια αυτή δεν είναι η πραγματική τους πρόθεση. Αυτή η αντίδραση συμπεριλαμβάνεται σε περιγραφές οι οποίες αναπτύσσουν μία κατακερματισμένη σύλληψη της άσκησης της κάλυψης, ορισμένη με όρους «βαθμίδων». Σύμφωνα με την σύλληψη αυτή μόνο κάποιες γυναίκες είναι «εντελώς καλυμμένες» (tam kapali). Η ιδέα της «εντελώς καλυμμένης» η οποία εμφανίζεται στις αφηγήσεις πολλών συμμετεχουσών της έρευνας, αναφέρεται αποκλειστικά στις γυναίκες με πανωφόρι, μεγάλες μαντίλες ή τσαντόρ, και οι οποίες αποφεύγουν κάθε είδους επικοινωνίας με άντρες. Συνήθως, οι συμμετάσχουσες της έρευνας έτειναν ν' απομονώνονται από τις «εντελώς καλυμμένες» γυναίκες και μερικές φορές αυτοαποκαλούνταν «μισό-καλυμμένες» ως αντίθεση ως προς τις «εντελώς καλυμμένες». Μία από τις συμμετέχουσες που τόνισε μάλιστα την διαφοροποίηση της από το «εντελώς καλυμμένη» ήταν η Zarife, μία ελεύθερη 18χρονη κοπέλα που εργαζόταν σ' ένα ζαχαροπλαστείο στην Κωνσταντινούπολη, Bayrampasa: αποχωρίστηκε την μαντίλα στην ηλικία των 11, και τόνισε ότι φοράει την μαντίλα «μόνο για τον Θεό» σ' αντίθεση μ' εκείνες «οι οποίες θέλουν μόνο να επιδειχθούν μέσω της μαντίλας», ή εκείνες που καλύπτονται «λόγω οικογενειακής καταπίεσης». Πριν το ζαχαροπλαστείο, είχε εργαστεί για δύο χρόνια ως βοηθός σε φαρμακείο, αλλά όταν το φαρμακείο έκλεισε, οι αιτήσεις που είχε κάνει σ' άλλα φαρμακεία είχαν απορριφθεί. Ισχυρίζεται ότι είχε διακριθεί λόγω της μαντίλας. Ένιωθε προσβεβλημένη απ' αυτή την αντιμετώπιση διότι θεώρησε την εργασία σ' 'ένα ζαχαροπλαστείο ως απώλεια κοινωνικής θέσης σε σύγκριση με την εργασία στο φαρμακείο. Ως ελεύθερη ,νέα κοπέλα η οποία επιθυμεί να βρει τον μελλοντικό της σύζυγο με προσωπική της βούληση, κι όχι μέσα από κάποιο προξενιό, ήταν επιπλέον απογοητευμένη από τα συνομήλικα αγόρια τα οποία αποφεύγουν να μιλάνε μαζί της, διότι είχαν ως δεδομένο στο μυαλό τους ότι προτιμούσε ν' απέχει από τις φιλικές σχέσεις με αγόρια. Τόνισε ότι της αρέσει να κοινωνικοποιείται, να πηγαίνει σε καφετέριες, και δεν ήθελε να την

θεωρούν διαφορετική απ' αυτούς. Είχε έναν ιδιαίτερα αξιομνημόνευτο τρόπο να διατυπώνει τον βαθμό της θρησκευτικότητας της:

- Η θρησκευτικότητα μου έχει το μέγεθος μίας κουταλιάς του τσαγιού.
- Γιατί, τι σημαίνει αυτό;
- Αν ήμουν ένα κουτάλι της σούπας… .δηλαδή, εννοώ αν είχα αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στην θρησκεία μου, κι αν δεν δούλευα, θα μπορούσα να είχα συγκριθεί μ' ένα κουτάλι της σούπας. Θα μπορούσα να είχα συγκριθεί ακόμη και με μία κουτάλα. Από την άλλη πλευρά όμως δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου με τσαντόρ.
- Οπότε η πίστη στο μέγεθος της κουτάλας σημαίνει να φοράς αναγκαστικά τσαντόρ;
- Ναι, με κάλυμμα προσώπου και γάντια, κι ότι άλλο συμπεριλαμβάνεται. Δεν μιλάνε με άντρες. Μοιάζει λίγο γελοίο. Δεν θα μου άρεσε να είμαι έτσι.
- Επομένως είσαι χαρούμενη με το κουταλάκι της θρησκευτικότητας σου;
- Ναι, είμαι, και μάλιστα πολύ.
- Και θες να συνεχίσεις έτσι;
- Ίσως και να μπορούσα να είμαι και περισσότερο από ένα κουταλάκι. Αλλά όχι και πολύ περισσότερο… δεν θα έβαζα τσαντόρ. Φαντάσου μόνο το καλοκαίρι, όταν θα βγαίνει ο ήλιος, θα κάνει υπερβολική ζέστη (χαχανίζει).

Παρόλο που παρομοιάζει την θρησκευτικότητα της με «κουταλάκι του τσαγιού», για την Zarife ο αποχωρισμός της μαντίλας δεν ήταν απλώς μία επιλογή, διότι το θεωρούσε αδιαχώριστο μέρος της θρησκευτικής της πεποίθησης. Αυτό δεν ίσχυε σ' όλες τις περιπτώσεις των συμμετεχουσών της έρευνας. Ορισμένες πίστευαν ότι η μαντίλα θα μπορούσε να διαπραγματευτεί , ειδικότερα για θέση πρόσληψης στο δημόσιο τομέα. Η Selin, μία 21χρονη ελεύθερη κοπέλα που εργάζεται σε κατάστημα tesettür στο Ντενιζλί, ήταν μία από αυτές. Όμοια με την Zarife, η Selin είχε απογοητευτεί επίσης με το κύρος της δουλειάς της, αφού η πραγματική της φιλοδοξία ήταν να γίνει αστυνομικός, κι ήταν έτοιμη ν' αποχωριστεί την μαντίλα της για πραγματοποιήσει τ' όνειρο της. Έδωσε τις ειδικές εξετάσεις, αλλά απέτυχε. Έπειτα, έβγαλε την μαντίλα για να εργαστεί σε μία εταιρεία ιδιωτικής ασφάλειας. Παρ' όλα αυτά συνειδητοποίησε ότι η δουλειά στην συγκεκριμένη εταιρεία ιδιωτικής ασφάλειας δεν προσέφερε προοπτικές καριέρας, γι' αυτόν τον λόγο «δεν άξιζε ν' αποκαλυφθεί». Αφού έζησε την εμπειρία της στην εταιρεία αυτή, ξανάβαλε την μαντίλα κι έκανε αίτηση στην τωρινή της δουλειά στην αλυσίδα καταστημάτων tesettür, το οποίο παρέχει πολύ καλύτερες συνθήκες εργασίας από τις θέσεις ως πωλήτριες σε μικρά καταστήματα

λιανικής πώλησης. Η δουλειά αυτή πληρώνει σχεδόν τόσο καλά, όσο αυτή στην ιδιωτική εταιρεία ασφάλειας. Επιπρόσθετα είναι ασφαλισμένη. Καθώς αιτιολογούσε την επιλογή της αποκάλυψης της για μία δουλειά που «δεν άξιζε», αναφερόταν επίσης στην θρησκευτικότητα της ως «εσωτερική πίστη»:

- Το όνειρο μου ήταν να γίνω αστυνομικός. Έδωσα τις εξετάσεις. Γι' αυτές τις εξετάσεις αποχωρίστηκα την μαντίλα μου, και φυσικά έπρεπε να δείξω ακόμη και τα πόδια και τα χέρια μου, διότι σε τέτοιες συνεντεύξεις πρέπει να εξετάζεται το σώμα σου.. Πρέπει να κάνεις τα πάντα προκειμένου να γίνεις κάποιος.
- Τελικά έγινες αστυνομικός;
- Όχι, δεν πέρασα στις εξετάσεις.
- Αλλά, αν τελικά τα είχες καταφέρει, θα έβγαζες την μαντίλα;
- Φυσικά και θα την έβγαζα. Η οικογένεια μου μπορεί να «καλύπτεται» ,αλλά δεν είμαστε από τους ανθρώπους που πιστεύουν ότι η θρησκεία βρίσκεται στην μαντίλα. Είναι κάτι που βρίσκεται μέσα σου. Δεν έχει να κάνει με την κάλυψη του εξωτερικού, αλλά με την πίστη που πηγάζει από το εσωτερικό.

Η Selin δεν ήθελε να παρεξηγηθεί ως κάποια η οποία διαπραγματεύεται την θρησκευτικότητα της για μία καριέρα. Γι' αυτόν τον λόγο, στην περιγραφή της μπορεί ενδεχομένως να παρατηρήσει κανείς την προσπάθεια της να σπάσει την εκτιμώμενη σχέση μεταξύ θρησκευτικότητας και μαντίλας προκειμένου ν' αποσαφηνίσει ότι ο αποχωρισμός της μαντίλας δεν σημαίνει αναγκαστικά συμβιβασμένη θρησκευτικότητα. Αυτός είναι κι ο λόγος για τον οποίο απομακρύνθηκε από εκείνους «οι οποίοι πιστεύουν ότι η θρησκεία βρίσκεται στην μαντίλα» και διατυπώνει την θρησκεία της ως « εσωτερική θρησκευτικότητα». Η τάση διαχωρισμού της μαντίλας από τις συνδεδεμένες σημασίες ως προς αυτή, ήταν μία αρκετά συνηθισμένη τάση ανάμεσα στις συμμετάσχουσες της έρευνας. Η τάση θα έπρεπε ν' αναλυθεί με βάση το συγκείμενο της εργασιακής τους ζωής, μέσα στο οποίο οι γυναίκες με μαντίλα νιώθουν διακεκριμένες όσον αφορά την αναζήτηση απασχόλησης, καθώς και την απόκλιση τους από εργασίες` με καλύτερες προοπτικές καριέρας εξαιτίας της μαντίλας κι όλων των συναφή σημασίες που συνδέονται μαζί της.

Πέρα από την προσπάθεια απομάκρυνσης τους από την κατηγορία «εντελώς καλυμμένη» και για ν' απομακρύνουν ακόμη περαιτέρω την μαντίλα την οποία φοράνε οι ίδιες από τις καθηλωμένες σημασίες, οι συμμετέχουσες της έρευνας επέδειξαν

επίσης την τάση να τονίσουν τ' ασαφή όρια μεταξύ της κατάστασης του «καλυμμένη» και «ακάλυπτη». Η Selin υπογράμμισε ότι «δεν είχε γεννηθεί με μαντίλα»:

– Οι άνθρωποι πιστεύουν ότι γεννηθήκαμε με μαντίλα. Είναι τόσο περίεργο. . . Είναι θέμα σεβασμού, σέβομαι τ' άτομα που δεν φοράνε, και αντίστοιχα θα έπρεπε να σέβονται κι εμένα. Στην ουσία δεν έχει καμία λειτουργικότητα η μαντίλα, είναι απλά κάτι που προτιμώ. Μπορείς είτε να την φορέσεις είτε όχι. Και κάποιες απ' αυτές που την φοράνε δεν είναι καν μετριόφρονες. . . Εκεί που θέλω να καταλήξω είναι ότι αυτά είναι απλά φάσεις για μένα: πέρασα από την φάση της μη καλυμμένης και τώρα βρίσκομαι στην φάση της καλυμμένης.

Η έκφραση της Selin, το πως η μαντίλα «είναι απλά μία προτίμηση, χωρίς καμία λειτουργικότητα» είναι μία παγιωμένη έκφραση ενός κοινού μοτίβου ανάμεσα στις περιγραφές των συμμετεχουσών της έρευνας η οποία τονίζει την τάση εκδήλωσης της μαντίλας ως *απλά μία επιλογή* μεταξύ άλλων πολλών επιλογών. Η Zübeyde, μία 21χρονη παντρεμένη κοπέλα, εργαζόμενη σ' ένα κατάστημα γυναικείων ενδυμάτων στο Ντενιζλί, πίστευε ότι η μαντίλα ήταν απλώς ένας δείκτης ταπεινοφροσύνης και «γυναικείας συμπεριφοράς». Τόνισε ότι βγάζοντας την μαντίλα σε ειδικές περιπτώσεις δεν σήμαινε αναγκαστικά ότι θέτει σε κίνδυνο την ταπεινοφροσύνη της, εφόσον υποδείκνυε προσεκτική συμπεριφορά και δεν φοράει κοντές φούστες και πολύ ανοιχτές μπλούζες.

– Είμαι καλυμμένη, αλλά, θα βγάλω για παράδειγμα την μαντίλα μου για τον γάμο της κουνιάδας μου. Δεν είμαστε τόσο αυστηροί όσον αφορά την μαντίλα, η οικογένεια μου κι εγώ. Βέβαια υπάρχουν κάποιες οικογένειες. . . μιας και καλύπτονται δεν αποκαλύπτονται πια. Για εμένα δεν υπάρχει τέτοια περίπτωση… Αυτό είναι θέμα γούστου. Σε κάποιες αρέσει ένα είδος φούστας, κάποιες την προτιμούν κοντότερη, και κάποιες μακρύτερη. Το ίδιο ισχύει για εμένα όσον αφορά το θέμα της μαντίλας.

Όμοια με την Selin, η Zübeyde επίσης αναφέρεται στην μαντίλα της ως ένα θέμα γούστου, μία επιλογή ενδυμασίας ανάμεσα στις τόσες άλλες επιλογές, όπως είναι η επιλογή για το μήκος μίας φούστας. Βασικά, ούτε το μήκος της φούστας δεν στερείται πολύ από κοινωνικά φορτισμένες σημασίες. Ωστόσο, το σημαντικό της υπόθεσης είναι, ότι και η Selin και η Zübeyde έχουν την τάση ν' απομακρύνονται από κάθε είδους «φορτίου» που συνδέεται με την έννοια της μαντίλας, η οποία μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να τις καθιστά «διαφορετικές» απ' αυτό που θεωρείται συμβατικό και κοινωνικά αποδεκτό για μία σεμνή , ενηλικιωμένη γυναίκα. Αντί να υπογραμμίζεται

και να τονίζεται η «διαφορετικότητα» ταυτότητας συνεπαγόμενη από την μαντίλα, συμφωνούν με την διαφωνία που υπερασπίζεται την «σύγκλιση» της εικόνας της γυναίκας η οποία φέρεται και ντύνεται σεμνά. Αυτή η εικόνα συμπεριλαμβάνει επίσης τις γυναίκες χωρίς μαντίλα, αλλά με την προϋπόθεση ότι τηρούν συγκεκριμένους κανόνες σεμνότητας. Ο προσδιορισμός των προϋποθέσεων της ταπεινοφροσύνης είναι ένα πολύ ανταγωνιστικό θέμα ανάμεσα στις γυναίκες με μαντίλα, έτσι όπως εκφράστηκαν στις κατηγοριοποιήσεις των «εντελώς καλυμμένη» ενάντια στο «μισό-καλυμμένη». Η Zübeyde εισάγει μία νέα κατηγοριοποίηση: εκείνες οι οποίες είναι «σταθερά καλυμμένες» και δεν βγάζουν σε καμία περίπτωση την μαντίλα από την στιγμή που θα την φορέσουν, κι εκείνες οι οποίες μπορεί να την βγάλουν σε ειδικές περιπτώσεις ή για όφελος κάποιας υψηλόβαθμης εργασίας «ώστε ν' αποκτήσουν πρόσωπο», όπως το θέτει η Selin. Σ' αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να τονιστεί, ότι όχι όλες οι συμμετέχουσες της έρευνας νιώθουν άνετα με την ιδέα της αποχώρησης της μαντίλας όπως σε περιστάσεις της Selin και της Zübeyde. Κάποιες συμμετέχουσες ισχυρίζονται ότι οι οικογένειες και οι συγγενείς τους θα ελάμβαναν πολύ αρνητικά την απόπειρα μόνιμης αποκάλυψης. Άλλες περιφρονούν την ενέργεια του «βάζω» και «βγάζω» και την θεωρούν δείκτη αδύναμης πίστης. Παρόλο που αυτές οι διαφορετικότητες στο ζήτημα της «αποκάλυψης» σηματοδοτούν το ρήγμα ανάμεσα στις γυναίκες με μαντίλα, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το πρωταρχικό σχέδιο ανάμεσα στις συμμετέχουσες της έρευνας ήταν να εκφράζουν παράπονο και ν' αποφεύγουν αυτά τα οποία θεωρούσαν ότι ουσιαστικοποιούν και περιορίζουν τις αντιλήψεις περί μαντίλας.

Συμπέρασμα

Σ 'αυτή την εργασία, εξέτασα τι υποθέσεις, το πώς οι αντιλήψεις για την μαντίλα θα έπρεπε να εκφράζουν την ισλαμική ταυτότητα και διαφορετικότητα και το πώς ξεδιπλώνεται στις ζωές των γυναικών της χαμηλής μεσαίας τάξης, χωρίς πτυχίο πανεπιστημίου μέσα στο πλαίσιο της εργασιακής τους ζωής. Με αναφορά στο θεωρητικό ζήτημα πάνω στις πολιτικές διαφορετικότητας και των ευρημάτων της έρευνας, ερεύνησα επικριτικά το επιχείρημα ότι η μαντίλα είναι ένας τρόπος διεκδίκησης μίας ισλαμικής ταυτότητας και εκδήλωσης «διαφορετικότητας» ενάντια στο ψήγμα μίας ομογενής δημοσιότητας. Εξέτασα επίσης το πώς οι εργαζόμενες πωλήτριες με μαντίλα, της χαμηλής μεσαίας τάξης, σχετίζονται με το θέμα της διαφορετικότητας και θεωρούν την μαντίλα τους μία διεκδίκηση ταυτότητας και

διαφοράς. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι, σ' αντίθεση με τα επιχειρήματα που βρέθηκαν σε μία μεγάλη συλλογή έντυπων υλικών περί γυναικών και Ισλάμ στην Τουρκία, στα οποία παρατίθενται το ζήτημα μέσα από το πλαίσιο των πολιτικών διαφορετικότητας, οι συμμετέχουσες της έρευνας θεώρησαν δύσκολη την αποδοχή πολλών υπαινιγμών που αφορούσαν την μαντίλα. Υπήρχε μία έντονη τάση αποφυγής του θέματος διαφορετικότητας το οποίο τόνιζε, ότι φορώντας την μαντίλα η ζωή τους θ' αποκτούσε μία πιθανή σημασία, όχι ουσιαστική αλλά ούτε κι απόλυτη. Αντί να βελτιώσουν την ταυτότητα τους φορώντας την μαντίλα, το κίνητρο ήταν να διαχωρίσουν τους υποτιθέμενους δεσμούς ανάμεσα στην πολιτισμική και θρησκευτική διαφορετικότητα και την μαντίλα.

Πρωτότυπο Κείμενο

The Structure of the Field and Methodological Concerns

The critical inquiry of the »politics of difference« framework in this paper relies on the findings of qualitative research conducted with lower middle class saleswomen wearing the headscarf in five cities of Turkey: Gaziantep, Denizli, Kayseri, Istanbul and Ankara. The fieldwork was conducted between October 2008 and April 2012,[2] and consists of focus group research, in-depth interviews, short interviews conducted with saleswomen, and participant observation. Focus groups and in-depth interviews were conducted with saleswomen with and without headscarves, as well as with employers in both large and small scale retailers. Participant observation took place in different shopping settings in each city, ranging from shopping malls to traditional bazaars and *tesettür* stores.

The experiences of research participants with regard to the role and meaning of the headscarf in their working lives as saleswomen are central to this study. Yet, I aim to locate these experiences in relation to the structural constraints and possibilities related to wearing the headscarf in the retail labor market. Scott (1992) points out that excessive reliance on experience as »the authentic source of knowledge« bears the risk of essentializing and naturalizing identity (27). To guard against this tendency, she suggests analyzing the processes of construction of experience. In line with Scott's warning, the main methodological concern of this study is to locate the experiences of research participants with a perspective sensitive to the processes of formation of their experiences related to working life. Therefore, it is necessary to describe the field with regard to the working settings in which women with headscarves are employed as saleswomen, and from which they are excluded.

The fieldwork demonstrates that there is a demarcation among shopping settings when it comes to employing women with headscarves. Shopping malls and chain stores selling globally or nationally well known brands usually do not employ women with headscarves in sales positions. There are only a few exceptional brands and some shopping malls in which one might see women with headscarves. Still, even in shopping malls where one might see women with headscarves in sales positions, they are employed in kiosks, rather than stores. It is far more likely to see saleswomen with headscarves in small scale, family owned retailers, and *tesettür* chain stores. The *tesettür* chain store Tekbir, for example, employs women with headscarves exclusively. Compared to small scale retailers, chain stores and shopping malls offer sales staff better chances of career advancement and social

2 Part of the research was funded by TUBITAK, and was conducted by myself and two professors, Dr. Dilek Cindoğlu and Dr. Aslı Çırakman. From 2009 on, I proceeded with my own fieldwork for my dissertation.

security, as well as more flexible working hours. Working in a small scale retailer, on the other hand, is more often than not, defined by approximately 12 hour working days, if not longer, with no lunch break and only one day off in two weeks. Sales jobs in small scale retailers tend to not offer the chances of professional advancement, in contrast to chain stores where it is possible to become a branch manager, or seek employment in higher echelons of management in retail. More often than not, saleswomen working in small scale retailers work without social security. As of April 2012, the average salary of a saleswoman working in a small scale retailer in a central bazaar in Istanbul was around 600 TL (approximately 220 Euros), whereas the minimum wage is 700 TL.

The narratives of saleswomen with headscarves are replete with stories of being refused employment by large scale retailers and shopping malls. In many cases, they are explicitly told that the headscarf is the reason of their rejection. The general manager of a major shopping mall in Istanbul explained to me in an in-depth interview that in the shopping mall he manages, women with headscarves are not employed as saleswomen. Actually, he put it in other terms: He said that they *may be* employed, on the condition that they agree to take off their scarf during working hours. However, women can work with their headscarves on as cleaning ladies in the malls. The saleswomen with headscarves who participated in this research worked either in small scale retailers, or *tesettür* chain stores, particularly Tekbir and Setrms. Similar to their colleagues in large scale retailers, the women working in *tesettür* stores were insured, and had better working conditions in terms of working hours, wages, and career prospects.

The majority of the saleswomen with headscarves who participated in the research were either 8-year elementary school or high school graduates, with an income lower than the minimum wage. Almost all of them represented the first generation of women in their families who worked outside home.

The Findings and How They Relate to »Difference«

The findings of this research highlight the discontent of saleswomen with headscarves as a result of being marked out as different, and the commensurate stereotypes that go along with wearing the headscarf. They particularly tried to distance themselves from the expectation that they should display a coherent religious identity devoid of contradictions. Fatma Barbarosoğlu, an Islamist intellectual female writer, defines the symbolic meaning of the headscarf as »the project of perfection« (Şişman 2000: 15). »The project of perfection« refers to the notion that a woman who wears a headscarf should necessarily and by definition adhere unerringly to Islamic precepts. Moreover, according to Barbarosoğlu, a woman

with a headscarf should be aware that every attitude she displays is potentially attributed to the collectivity of women with headscarves. The kind of religiosity Barbarosoğlu expects from women with headscarves reflects the well known argument that Islamic faith is not just a matter of what one believes. Rather, it is about cultivating an Islamic way of living (Saktanber 2002). Barbarosoğlu's use of the concept »the project of perfection« encapsulates the belief that the headscarf necessarily connotes deeply rooted religiosity that permeates one's life and identity to its core. The concept »project of perfection« also highlights how essential it is for women with headscarves to underline that they are different from secular women in the public realm. The concept is particularly interesting for the purposes of this paper, not only because it points to widespread expectations from women with headscarves, but also because it highlights exactly the kind of essentialization of identity that many participants of this research found frustrating.

Among the salient themes permeating the research data was discontent with being judged with regard to the expectations raised by the visibility of the headscarf. These expectations, ranging from the expectation that a woman with a headscarf performs the prayers, to abiding fully by rules of *tesettür* clothing, were found confining. The frustration with these expectations especially surfaced at points where the perceived necessities of working life made it difficult to fulfill them.

Pınar[3] was among the participants who voiced such discontent. She is a 23-year-old married woman selling lingerie at a narrow counter in the entrance of a crowded and lively arcade in Denizli. She expressed the idea that the expectations raised by the headscarf sometimes contradicted the necessities of business:

> People expect covered women to be honest all the time. Maybe because they think our religious conviction is stronger. They do not want us to lie at all. Of course I do not lie, but there may be times when I do not tell the full truth. For example, if there is a cheaper product and a more expensive one and they are both of the same quality, I try to sell the more expensive one. This is called business. We are doing business here. I grew up in this business, and this is how I learned.

Pınar's honest declaration reflects her frustration with the gap between what people expect her to be and the flexibility she needs in order to »do business«. A similar sentiment was voiced by many other participants, who thought that displaying »perfect religiosity« was expected only from them, and not from men, who would call themselves religious Muslims. Moreover, what constitutes »perfect re-

3 The names of the participants used in this essay are pseudonyms in order to protect anonymity.

ligiosity« was defined without taking into account their experiences. It was as if the visibility of the headscarf made them responsible for leading an Islamic life and setting examples of how to be a religious Muslim, a responsibility that they found constraining. This sense of constraint was also reflected in the discrimination they faced in their search for jobs as saleswomen. Many respondents thought that some employers did not want to employ them because of certain assumptions: for example, according to one respondent, employers thought that when a woman is covered, she would refrain from communication and would be silent and reclusive. Another respondent said that the headscarf was assumed to indicate that the woman wearing it would be incapable of giving advice on fashion. Or, at least, the customers would not take their advice seriously. This assumption was confirmed by some of the employers who participated in the research. What was more interesting was that even those employers who have many customers with headscarves hold these kinds of assumptions as well. Another assumption among employers was that a saleswoman wearing a headscarf would alienate customers because the store would lose its »neutral«, that is, »unmarked« stance.

The role of the headscarf in terms creating a »mark of difference« on those who wear it has been analyzed before with regard to how it subjugates women to the public gaze (Çınar 2008). It has also been argued that women with headscarves are labelled as »overly religious« and perceived as declaring their non-neutrality – excluding them from the image of »unaffiliated« or »productive modern citizens« (Gökariksel and Mitchell 2005: 150–151). The assumptions of employers about women with headscarves are in line with these arguments. Yet, rather than looking into why employers hold these assumptions, this paper aims to put the focus on how, and through what kind of discursive strategies, women with headscarves respond to these categorizations and assumptions.

The findings of the research indicate that one of the most popular ways of responding to these assumptions is to mitigate the loaded connotations of the headscarf by arguing that some women may cover their head to declare an »overly religious« identity, but that that is not their own intention. This response surfaces in narratives which develop a fragmented conception of the practice of covering defined in terms of »degrees«. According to this conception, only some women are »fully covered« *(tam kapalı)*. The concept of »fully covered«, which appears in the narratives of many participants of the research, refers to women who exclusively wear long overcoats, big headscarves, or chadors, and who avoid interaction with men. More often than not, the participants of the research tended to distance themselves from the »fully covered«, and sometimes referred to themselves as »half covered,« as opposed to »fully covered«. One of the participants who emphasized her distinction from the »fully covered« was Zarife, an 18 year old single woman working in a pastry shop in Istanbul, Bayrampaşa: she donned the head-

scarf at the age of 11, and emphasized that she wears the headscarf »only for God,« as opposed to those »who just want to show off with their headscarves«, or those who cover »because of family pressure«. Before the pastry shop, she had worked as an assistant in a pharmacy for two years, but when the pharmacy went out of business, her job applications to other pharmacies were turned down. She strongly believes that she was discriminated against due to the headscarf. She was aggrieved by this because she thought that working in a pastry shop was a loss of status compared to working in a pharmacy. As a young single woman who wanted to find her future husband herself, and not through arranged marriage, she was also disappointed with boys of her age who would refrain from talking to her, as they assumed she would stay away from friendship with boys. She emphasized that she liked socializing, going to cafes, seeing movies, enjoyed having friendly relations with boys, just like her uncovered friends, and did not want to be regarded as different from them. She had a particularly memorable way of formulating the degree of her religiosity:

- My religiosity is the size of a teaspoon.
- Why, what does that mean?
- If I were a tablespoon … I mean if I had devoted myself to my religion completely, if I had not been working, I could have done it with a tablespoon. I could even have done it with a ladle. But I cannot imagine myself in a chador.
- So being religious with a ladle means wearing the chador?
- Yes, with the face veil and gloves and all. They do not talk to men. That seems a little ridiculous. I would not like to be like that.
- Then you are happy with your teaspoon of religiosity?
- Yes I am, very happy.
- And you want to go on like this?
- Maybe I could do a little more than the teaspoon. But not too much more … I would not take on the chador. Imagine when it is summer, the sun will come out, it gets so hot (chuckles).

Even though she defined her religiosity as a »teaspoon«, for Zarife taking off the headscarf was not an option, as she thought of it as an inseparable part of her religious conviction. This was not the case with all the research participants. Some thought that the headscarf could be negotiated, especially in order to find employment in public sector jobs. Selin, a 21-year old single woman working in a tesettür store in Denizli, was one of them. Similar to Zarife, Selin was also disappointed with the status of her job as her real aspiration was to become a policewoman, and she was ready to take off her headscarf in order to reach that aspiration. She took the exams to become a policewoman, but failed. Afterwards, she

took off her headscarf in order to work in a private security company. However, she realized that the job in that private security company did not offer any career prospects, therefore it was »not worth uncovering«. Following her experience at the security company, she put her headscarf back on and applied for her current job in the tesettür chain store, where she was immediately hired. She felt lucky to have found a sales job in a *tesettür* chain store, which has much better conditions than sales jobs in small scale retailers. This job pays almost as well as the job in the private security company, and she has social security as well. While explaining her choice of uncovering for a job that is »worth it«, she referred to her religiosity as »belief in the inside«:

> – My dream was to be a policewoman. I took the exams. For those exams I took my headscarf off, I even had to show my legs and arms of course, because in those interviews they have to look at your body … You have to do this stuff to become someone.
> – You did not become a policewoman?
> – No, I could not pass the exams.
> – But if you became one, you would take off your headscarf?
> – Of course I would. My family may be covered people but we are not of those people who think that religion is in the headscarf. It is something inside of you. It is not about covering on the outside, it is about belief in the inside.

Selin did not want to be misunderstood as someone who bargains her religiosity for a career. Therefore, in her narrative it is possible to see the effort to break the perceived link between religiosity and the headscarf in order to make the point that taking off the headscarf does not mean compromising religiosity. This is why she distances herself from those »who think that religion is in the headscarf«, and formulates her religiosity as »religiosity in the inside«. The tendency to decouple the headscarf from the meanings attributed to it was a common tendency among the research participants. This tendency should be analyzed with regard to the context of their working lives, in which the women with headscarves feel discriminated against in their search for employment and excluded from jobs with better career prospects due to the headscarf and the essentialist meanings attributed to it.

Besides the effort to distance themselves from the »fully covered« and to further distance the headscarf that *they* themselves wear from the assumed meanings, the research participants also displayed the tendency to emphasize blurred lines between the states of »being covered« and »being uncovered«. Selin underlined that she was »not born with a headscarf«:

> People seem to think that we were born with headscarves. It is so strange … It is a matter of respect, I respect uncovered people and they should respect me. Because this

> headscarf actually has no function, it is just something I prefer. You may put it on or not. And some of those who wear it are not even modest either ... What I mean is that, these are just periods for me: I passed through an uncovered period now I am in a covered period.

Selin's expression of how the headscarf is »just something she prefers, with no function« is a crystallized expression of a common pattern among research participants' narratives which points out the tendency to formulate the headscarf as *just a choice* of clothing among many other choices. Zübeyde, a 21 year old married woman selling women's clothes in a clothing shop in Denizli, thought that the headscarf was only an indicator of modesty and ›ladylike behaviour‹. She contended that taking it off on some special days would not compromise her modesty, as long as she was careful about her behaviour, and did not wear miniskirts and low-cut blouses.

> I am covered, but for example, I will take off the headscarf for my sister-in-law's wedding. We are not covered that solidly, me and my family. There are some families ... once covered, they do not accept uncovering. That is not the case for me ... This is like a matter of taste. Some like this kind of skirt, some like it shorter, some like it longer. Covering is like that for me.

Similar to Selin, Zübeyde also refers to her headscarf as only a matter of taste, a choice of clothing among many other choices, such as choosing this or that length of a skirt. Actually, the length of a skirt is not devoid from socially loaded meanings either. Yet, the point is that, both Selin and Zübeyde tend to stay away from any »load« attributed to the headscarf, which may result in rendering them »different« from what they perceive as the mainstream and socially accepted norms of modest womanhood. Instead of underlining and highlighting a »difference« of identity implied by the headscarf, they subscribe to a discourse that defends »convergence« towards the image of a woman who behaves and dresses modestly. This image includes women without headscarves as well, but on the condition that they abide by certain norms of modesty. Defining norms of modesty is a very contested issue among women with headscarves, as manifested in categorizations such as »fully covered« vs. »half covered«. Zübeyde introduces another categorization: those who are »solidly covered« and will not take it off once they wear it, and those who may take off the headscarf on special days, or for the sake of higher status jobs, »to become somebody« as Selin puts it. At this point it is necessary to emphasize that not all research participants were as comfortable with the idea of taking off their headscarves on occasion as Selin and Zübeyde. Some participants said their families and relatives would take it very badly in case they at-

tempted to uncover. Others also scorned the attitude of taking the headscarf on and off and regarded it as an indicator of weak conviction. Even though these differences in the issue of »uncovering« signify important fault lines among women with headscarves, it should be underlined that the overarching pattern among research participants was to complain about and avoid what they found to be essentializing and confining assumptions about the headscarf.

Conclusion

In this paper, I have discussed how the assumption that the headscarf should connote an Islamic identity and difference unfolds in the lives of lower middle class women without a university degree in the context of their working lives. With reference to the theoretical discussion on the politics of difference and to the research findings, I have critically investigated the argument that the headscarf is a way of asserting an Islamic identity and declaring ›difference‹ against the grain of the homogenizing public sphere. I have looked into how the lower middle class, working saleswomen with headscarves relate to the discourse of difference and whether they view their headscarves as an assertion of identity and difference. The research findings indicate that, in contrast to the arguments found in a large body of literature on women and Islam in Turkey, which view the issue through a politics of different framework, the participants of the research found it difficult to accept many of the connotations attributed to the headscarf. There was a strong tendency to avoid a discourse of difference by underlining that wearing the headscarf has a contingent, not essential or absolute, meanings in their lives. Rather than constructing their identity by wearing the headscarf, the motivation was to decouple the presumed links between cultural and religious difference and the headscarf.

References

Arat, Yeşim. *Rethinking Islam and liberal democracy: Islamist women in Turkish politics*. Albany: State University of New York Press, 2005.

Benhabib, Seyla. 1999. »The liberal imagination and the four dogmas of multiculturalism. »*The Yale Journal of Criticism* 12,2: 401–13.

Benhabib, Seyla. *The claims of culture: Equality and diversity in the global era*. Princeton: Princeton University Press, 2002.

Bilici, Mücahit. 2000. »İslam'ın bronzlaşan yüzü: Caprice Hotel örnek olayı.« In *İslamın yeni kamusal yüzleri*, edited by Nilüfer Göle, 216–236. Istanbul: Metis.

Çayır, Kenan. 2000. »İslamcı bir sivil toplum örgütü: Gökkuşağı İstanbul kadın platformu.« In *İslamın yeni kamusal yüzleri*, edited by Nilüfer Göle, 41–67. Istanbul: Metis.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Σχολιασμός του μεταφράσματος

Οι ορισμοί και οι απόψεις περί μετάφρασης των ειδικών του κλάδου, καθώς και γενικά μεταξύ των ανθρώπων, διίστανται. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η μετάφραση είναι απλά η μεταφορά λέξεων από μία γλώσσα σε μία άλλη. Αυτή την άποψη υποστήριζαν αρκετοί στην αρχή, πριν την εξέλιξη της ως επιστήμη. Αργότερα, υποστηρίχθηκε ότι είναι μεταφορά μηνυμάτων από ένα κείμενο-πηγή προς ένα κείμενο-στόχο. Για παράδειγμα ο Peter Newmark διατύπωσε: «*Πολλοί μεταφραστές υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να μεταφράζεις μεμονωμένες λέξεις, αλλά φράσεις, ιδέες και μηνύματα. Εγώ λέω ότι [...] τα κείμενα της ΓΠ [γλώσσας-πηγής] αποτελούνται μόνον από λέξεις*[3]*. Αν ρίξεις μια ματιά στο χαρτί, θα δεις ότι δεν υπάρχει τίποτε άλλο». Έ*τσι, κατανοούμε ότι πάρα πολλές απόψεις αντικρούονται, αλλά ο στόχος παραμένει ίδιος για όλους. Το ίδιο και οι προβληματισμοί της μετάφρασης. Μπορεί να είναι ένα κρυφό μήνυμα, το οποίο θέλει να περάσει ο συγγραφέας. Μπορεί να είναι μία ολόκληρη πρόταση ή φράση. Μπορεί όμως και να είναι μία μόνο λέξη. Από εκεί λοιπόν, προκύπτουν και τα σχόλια του μεταφραστή, δηλαδή η ανάλυση της διαδικασίας της μετάφρασης.

Η σειρά που ακολούθησα για να πραγματοποιηθεί η διαδικασία της μετάφρασης, είναι σε πρώτη φάση η μελέτη του πρωτοτύπου κειμένου, τόσο από άποψη περιεχομένου, δηλαδή νοήματος, όσο κι από άποψη μορφολογίας. Αφότου, έγινε η ανάλυση του κειμένου-πηγή και η μετάφραση, συνέχισα με την επεξεργασία των δύο κειμένων σε πολλαπλά επίπεδα, ώστε να επιτευχθεί ο επικοινωνιακός σκοπός του κειμένου. Η ανάλυση που πραγματεύτηκε έγινε σε επίπεδο μορφολογικό-συντακτικό, λεξιλογικό, σημασιολογικό, υφολογικό και πραγματολογικό.

Στο μέρος αυτό, θα ακολουθήσει ο σχολιασμός της μεταφραστικής διαδικασίας που επιτελέστηκε. Θα γίνει αναφορά στα προβλήματα που συνάντησα και οι τρόποι που επέλεξα για να τα επιλύσω, σ' όλα τα παραπάνω αναφερόμενα επίπεδα. Ο σχολιασμός παρουσιάζεται ανά κατηγορία και συνοδευόμενα από παραδείγματα. Όλα τα παρακάτω παραδείγματα αποτελούν τις δυσκολίες οι οποίες με προβλημάτισαν κατά την διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας. Μέσω της λεπτομερής προσέγγισης των

[3] P. Newmark, A Textbook of Translation (New York: Prentice Hall, 1988), σελ. 36

προβληματισμών είναι κανείς σε θέση να κατανοήσει την πολυπλοκότητα και το βαθύτερο νόημα του κειμένου πηγή.

1. Λεξιλόγιο

Η πρώτη κατηγορία των σχολίων μου είναι αφιερωμένη στο κομμάτι του λεξιλογίου. Αποτελεί μία κατηγορία βασική και πολύπλευρη κι αρκετά εκτενής. Πολλοί θα θεωρούσαν ότι η κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνει μόνο αποδώσεις λέξεων/φράσεων, αλλά προτίμησα να το πάω ένα βήμα παραπέρα και να χωρίσω το λεξιλόγιο κ σ' άλλες 3 υποκατηγορίες: γενικό λεξιλόγιο, ειδικό λεξιλόγιο/ορολογία, αποδώσεις ορών-φράσεων. Οι παραπάνω υποκατηγορίες, παρουσιάζονται αρχικά με την μορφή πινακίων (λέξη-διάφορες αποδόσεις-τελική απόδοση) και ακριβώς κάτω από τους πίνακες ακολουθεί ένας αναλυτικός σχολιασμός του κάθε πίνακα.

I. Γενικό Λεξιλόγιο

ΛΕΞΗ	ΠΙΘΑΝΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ	ΤΕΛΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ
assumption	υπόθεση, ανάληψη	υπόθεση
inquiry	έρευνα, ερώτημα	ζήτημα
narratives	Αφήγηση, διήγηση, περιγραφή	αφήγηση
findings	Εύρημα, πόρισμα	εύρημα
essentializing		ουσιαστικοποίηση
naturalizing	πολιτογραφώ, εγκλιματίζω	εγκλιματισμός
echelon	κλιμάκιο	κλιμάκιο
discontent	δυσαρέσκεια	δυσαρέσκεια
devoid of	στερούμενος (από), άνευ	άνευ
encapsulates	αποδίδω περιληπτικά, περιλαμβάνω, περικλύω σε κάψουλα	αποδίδει περιληπτικά

abide by	τηρώ, συμμορφώνομαι προς	δεσμεύεται
sentiment	αίσθημα, γνώμη	γνώμη
alienate	απομακρύνω, αποξενώνω, δυσαρεστώ	αποξένωνε
unaffiliated	ανεξάρτητος	ανεξάρτητη
ladle	κουτάλα	κουτάλα
aspiration	στόχος, σκοπός, προσδοκία, επιδίωξη, βλέψη, όνειρο	φιλοδοξία
to mitigate	αμβλύνω, μετριάζω, περιορίζω,	μετριάζει
to decouple	αποσυνδέων, διαχωρίζω, χωρίζω	διαχωρισμού
convergence	σύγκλιση, προσέγγιση	σύγκλιση
scorned	περιφρονημένος, μη αποδεκτός, που απορρίπτεται	περιφρονούν
contigent	Ενδεχόμενος, πιθανός, δυνατός	πιθανή
assertion	Ισχυρισμός, διεκδίκηση	διεκδίκηση

Στον παραπάνω πίνακα έχω παραθέσει διάφορες λέξεις, τις οποίες συνάντησα στο κείμενο-πηγή. Κάποιες λέξεις, επιλέχθηκαν λόγω των πολλών διαφορετικών αποδόσεων, άλλες γιατί επέλεξα να χρησιμοποιήσω διαφορετικό τρόπο απόδοσης απ' αυτόν της λέξης, άλλες γιατί δεν υπήρχε κάποια απόδοση στην γλώσσα στόχο, που εδώ είναι τα ελληνικά, κι έπρεπε να αναζητήσω άλλον τρόπο αντιμετώπισης. Δεν θα σχολιάσω όλες τις λέξεις, διότι κάποιες είχαν όμοιο τρόπο αντιμετώπισης μ' άλλες. Για την κάθε περίπτωση όμως που συνάντησα θ' ακολουθήσει μία ανάλυση κι ένα παράδειγμα.

Η πρώτη περίπτωση είναι αυτή στην οποία, χρησιμοποίησα την ίδια απόδοση της λέξεις που δινόταν στην γλώσσα-στόχο. Τέτοια ήταν μία περίπτωση, όπου είτε υπήρχε

μόνο μία μετάφραση, δηλαδή μία συγκεκριμένη λέξη, είτε γιατί απλούστατα ταίριαζε στην μετάφραση και δεν χρειαζόταν αλλαγή. Μπορεί να μη δημιούργησε κάποια δυσκολία η υποκατηγορία αυτή, αλλά κατά την γνώμη μου αξίζει να σημειωθεί για λόγους λειτουργικούς, δηλαδή σύγκρισης σε σχέση με τις υπόλοιπες περιπτώσεις. Τέτοιες ήταν οι λέξεις: discontent, echelon.

1. *The findings of this research highlight the* ***discontent*** *…wearing the headscarf.* (σελ. 18) - *Τα ευρήματα της έρευνας αυτής τονίζουν την* ***δυσαρέσκεια*** *των πωλητριών …συνοδεύουν την μαντίλα.*
2. *Sales jobs in small scale…, or seek employment in higher* ***echelons*** *of management in retail.* (σελ.18) - *Οι θέσεις των πωλητών σε μικρά … ή ν' αναζητήσει απασχόληση σε υψηλότερα* ***κλιμάκια*** *διοίκησης λιανικών πωλήσεων.*

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε τόσο στον πίνακα όσο και στα ολόκληρα παραδείγματα, οι λέξεις αυτές είχαν γενικά μία μόνο απόδοση, η οποία ταίριαζε και στο μετάφρασμα. Δεν απαιτήθηκε δηλαδή μεγάλη αλλαγή από το την γλώσσα-πηγή ως προς την γλώσσα-στόχο.

Η αμέσως επόμενη περίπτωση, η οποία είναι και η πιο συχνή περίπτωση σε μία μεταφραστική διαδικασία, είναι αυτή των πολλαπλών αποδόσεων, όπου η κάθε απόδοση αλλάζει με βάση το συγκείμενο. Σ' αυτή την περίπτωση ο μεταφραστής είναι υποχρεωμένος ν' αναζητήσει όλες τις πιθανές σημασίες και να καταλήξει στην καλύτερη γι' αυτόν επιλογή (λέξη ή γενικότερη αλλαγή) που παράλληλα αρμόζει καλύτερα στον δρόμο της μετάφρασης που επέλεξε ν' ακολουθήσει. Για παράδειγμα:

a) A similar ***sentiment*** *was voiced … call themselves religious Muslims. (σελ. 19)-* Μία *παρόμοια* ***γνώμη*** *είχε εκφραστεί…οι οποίοι αυτοαποκαλούνταν θρήσκοι μουσουλμάνοι.*

b) The findings of the research indicate that one of the most popular ways of responding to these assumptions is to ***mitigate*** *…. , but that that is not their own intention (σελ.20)- Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι ένας από τους πιο δημοφιλής τρόπους ανταπόκρισης σ' αυτές τις αντιλήψεις είναι να* ***μετριάζει*** *… βέβαια αυτή δεν είναι η πραγματική τους πρόθεση.*

c) Barbarosoğlu's use of the concept » the project of perfection « ***encapsulates****... life and identity to its core. (σελ.19) - Η ουσία της αντίληψης «έργο της τελειότητας» της Barbarosoglu* ***αποδίδει περιληπτικά*** *την πεποίθηση…. ζωής και της ταυτότητας του ανθρώπου.*

Με την σειρά: στο παράδειγμα *α* έχουμε την λέξη *sentiment*. Στην συγκεκριμένη λέξη είχα βρει δύο αποδόσεις, όπως παρατηρείται στον παραπάνω πίνακα. Προτίμησα την επιλογή της λέξης *«γνώμη»,* διότι ταίριαζε περισσότερο στο συγκείμενο του πρωτοτύπου. Το κομμάτι αυτό αναφέρεται κυρίως στις γνώμες που έχει ο γύρω κόσμος, καθώς και οι ίδιες οι γυναίκες με μαντίλα, δηλαδή συγκεκριμένα τις απαιτήσεις προς το τι τις καθιστά ορθά θρήσκες. Οπότε, η λέξη *αίσθημα* δεν θα μπορούσε να σταθεί μέσα στην μετάφραση μου. Στόχευα περισσότερο στην κυριολεκτική απόδοση παρά στην μεταφορική. Στο δεύτερο παράδειγμα, οι αποδόσεις είχαν περίπου την ίδια σημασία. Θεώρησα όμως καλύτερη επιλογή του ρήματος *μετριάζω* γιατί το γενικότερο νόημα του σημείου αυτού είναι ότι προσπαθούσαν να ελαφρύνουν τις έντονα φορτωμένες αντιλήψεις που έχουν για την εικόνα της μαντίλας. Να φέρουν με λίγα λόγια μία ισορροπία, ένα μέτρο. Στο τελευταίο παράδειγμα, είχα βρει 3 αποδόσεις, όπου η κάθε μία είχε διαφορετική σημασία. Ουσιαστικά στην πρόταση αυτή η συγγραφέας θέλει ν' αναφέρει ότι μέσα στην αντίληψη *«του έργου της τελειότητας»* περιγράφεται η θρησκευτική αυτή πεποίθηση όπως την βλέπει η Barbarosoglu. Έτσι λοιπόν, απέκλεισα αμέσως την μία από τις τρεις επιλογές που θα μπορούσα να είχα χρησιμοποιήσει, διότι δεν πλησίαζε καθόλου στο νόημα της πρότασης. Εν τέλει κατέληξα στο *αποδίδει περιληπτικά,* διότι ήθελα να κάνω εμφανή την πρόθεση της συγγραφέας ότι πρόκειται για μία λεπτομερή περιγραφή της πεποίθησης κι όχι για απλώς μία αναφορά.

Η τρίτη κατά σειρά περίπτωση είναι αυτή της μη εύρεσης απόδοσης στην γλώσσα-στόχο και της τελείως διαφορετικής επιλογής από τις υπάρχοντες αποδόσεις. Παρακάτω ακολουθούν δύο παραδείγματα:

i. *Scott (1992) points out that excessive reliance on experience as » the authentic source of knowledge « bears the risk of* ***essentializing*** *and naturalizing identity (27). (σελ.17) - Η Scott (1992) επισημαίνει ότι η υπερβολική εξάρτηση από την έννοια της εμπειρίας ως «η αυθεντική πηγή γνώσεως» κρύβει τον κίνδυνο* ***ουσιαστικοποίησης*** *και εγκλιμάτισης ταυτότητας (27).*
ii. *Similar to Zarife, Selin was also disappointed with the status of her job as her real* ***aspiration*** *was to become a policewoman, and she was ready to take off her headscarf in order to reach that* ***aspiration.*** *(σελ.21) - Όμοια με την Zarife, η Selin είχε απογοητευτεί επίσης με το κύρος της δουλειάς της, αφού η πραγματική της* ***φιλοδοξία*** *ήταν να γίνει αστυνομικός, κι ήταν έτοιμη ν' αποχωριστεί την μαντίλα της για πραγματοποιήσει τ'* ***όνειρο*** *της.*

Αρχικά για το παράδειγμα i αποτελεί την περίπτωση, στην οποία δεν υπήρχε κάποια απόδοση στα ελληνικά κι έτσι αποφάσισα ν' αναζητήσω μία λύση διαφορετική. Προτίμησα λοιπόν, να κάνω κατά κάποιο τρόπο κατά λέξη μετάφραση για να πραγματοποιηθεί η σωστή μεταφορά περιεχομένου. Στην ουσία πήρα το επίθετο *essential* (εδώ μεταφράστηκε ουσιαστικός) και το *–lizing (-ποίηση)* που εκφράζει το ποιόν της πράξης και το έκανα μία λέξη, ουσιαστικοποίηση. Από εκεί κι πέρα στο επόμενο παράδειγμα (ii), είναι η λέξη *aspiration*. Αναφέρεται στην ίδια πρόταση δύο φορές. Και στις δύο φορές, επέλεξα να χρησιμοποιήσω διαφορετική απόδοση. Γενικά όπως παρατηρεί κανείς, η λέξη αυτή μπορούσε να αποδοθεί με πολλαπλές λέξης της

ελληνικής. Στην πρώτη όμως αναφορά ήθελα να χρησιμοποιήσω την λέξη *φιλοδοξία*, γιατί ήθελα δείξω την έντονη επιθυμία επιδίωξης της, ακόμη κι αν αυτό σήμαινε αποτυχία. Στη συνέχεια έβαλα την λέξη όνειρο που κατά την γνώμη μου είναι αρκετά πλησιέστερη σημασία στην λέξη φιλοδοξία. Με λίγα λόγια είναι μία επιθυμία ένας στόχος ο οποίος μπορεί να φέρει θυσίες και αρκετές φορές μένει ανεκπλήρωτος. Εδώ η δύσκολη απόφαση και θυσία αναφέρεται στον αποχωρισμό της μαντίλας, γεγονός το οποίο είναι δύσκολο για μία θρήσκα μουσουλμάνα γυναίκα και πόσο μάλλον σε μία κοινωνία που την θεωρούν αναπόσπαστο στοιχείο της πίστης τους.

II. Ειδικό Λεξιλόγιο/Ορολογία

Η επόμενη κατηγορία που θα αναλύσω είναι αυτή της ειδικής ορολογίας. Συνήθως ειδική ορολογία έχουν τα κείμενα τα οποία ανήκουν σε κάποια ειδική κειμενική κατηγορία που χρησιμοποιούν όρους και έννοιες σχετικά με τον τομέα/κλάδο ή σχετιζόμενους με το θεματικό υπόβαθρο. Όπως έχει σημειωθεί παραπάνω το συγκεκριμένο κείμενο είναι ειδικό και θεωρείται επιστημονικό, διότι εξάγει μία έρευνα για ένα συγκεκριμένο θέμα. Δεν διαθέτει τόσο εκλεπτυσμένο λεξιλόγιο όπως συμβαίνει για παράδειγμα στα κείμενα τα γιατρικά ή νομικά, τα οποία διαθέτουν και μία δική τους *«γλώσσα»* κι επομένως μία δική τους ορολογία. Υπάρχουν όμως μέσα στο κείμενο λέξεις, τις οποίες θεωρούσα πιο ειδικές ως προς το περιεχόμενο του αποσπάσματος. Ακολουθεί πίνακας:

fieldwork	επιτόπια εργασία
headscarf	μαντίλα
chador	τσαντόρ

Στον παραπάνω πίνακα αναγράφονται μερικές λέξεις, τις οποίες θεώρησα εγώ ότι θα μπορούσαν να καταταχτούν στην ευρύτερη κατηγορία του ειδικού λεξιλογίου, διότι κατά την γνώμη μου είναι λέξεις οι οποίες είναι ουσιαστικές και σχετιζόμενες με το θεματικό πλαίσιο που διεκπεραιώνεται στο πρωτότυπο κείμενο. Με τη σειρά:

1. Η πρώτη λέξη στον πίνακα που χρήζει αιτιολόγηση επιλογής είναι δεύτερη κατά σειρά του πίνακα, *fieldwork*. Επέλεξα να την μεταφέρω στο μετάφρασμα ως *επιτόπια εργασία,* κι όχι απλά ως έρευνα. Σε κάθε περίπτωση θα μπορούσε να στεκόταν κι ως έρευνα, αλλά δεν θα ξεχώριζε από τις υπόλοιπες αναφορές που γίνονται μέσα στο κείμενο. Συγκεκριμένα, η λέξη fieldwork αναλυτικά σημαίνει μία έρευνα που πραγματοποιείται σε εξωτερικό χώρο, δηλαδή εκτός εργαστηρίου, καθώς επίσης δεν είναι μία οποιαδήποτε μορφή έρευνας, αλλά πιο ειδική. Εδώ μπορεί να μην υπάρχει εργαστήριο σε κυριολεκτική μορφή αλλά διεξάγεται μία έρευνα που λαμβάνει χώρα κυρίως με εξωτερικούς παράγοντες (*γυναίκες με μαντίλα, πωλήτριες*) και πολλές φορές σε χώρους εξωτερικούς (*τους χώρους εργασίας τους).*

2. Η επόμενη λέξη είναι και μία από τις λέξεις κλειδιά του συνολικού κειμένου. Γύρω απ' αυτή περιτριγυρίζεται όλο το περιεχόμενο. Είναι η λέξη *headscarf (μαντίλα)*. Από την μία μεριά δεν αποτέλεσε κάποια δυσκολία όσον αφορά στη μετάφραση, αλλά από την άλλη πλευρά, επειδή απεικονίζει τον "πυρήνα" του θεματικού πλαισίου αξίζει να σημειωθεί στην ευρύτερη κατηγορία του ειδικού λεξιλογίου.
3. Βέβαια, άξιο αναφοράς αποτελεί όμως και οι λέξη *chador (μτφ. τσαντόρ)*. Το τσαντόρ ανήκει στην κατηγορία των παραδοσιακών φορεσιών των Ισλαμιστών για τις γυναίκες. Είναι μίας συγκεκριμένης μορφής και με ιδιαίτερη σημασία όσο αφορά την μουσουλμανική πεποίθηση. Το τσαντόρ πραγματοποιεί την ολοκληρωτική κάλυψη του πρόσωπου αλλά και του σώματος της γυναίκας. Πλέον χρησιμοποιείται κυρίως στην μέση ανατολή (Ιράν, Ιράκ). Αποτελεί σύμβολο βαθιάς και αυστηρής πίστης. Σύμφωνα με το κοράνι οι γυναίκες υποχρεούνται να είναι σεμνές και να καλύπτονται, ώστε να μην προκαλούν σεξουαλικά ένστικτα στους άντρες. Στις πιο δυτικοποιημένες χώρες δεν φοριέται πλέον σχεδόν καθόλου, μόνο όσες πραγματικά το επιθυμούν. Εφόσον λοιπόν η λέξη τσαντόρ συμπεριλαμβάνεται στα πολιτισμικά στοιχεία άλλης κουλτούρας, το φυσικό επακόλουθο θα ήταν να μην υπάρχει αντίστοιχη συνώνυμη απόδοση στην ελληνική πραγματικότητα (διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις). Έτσι το επόμενο βήμα ήταν να γίνει μεταγραφή της λέξης και συνήθως συνοδεύεται από επεξήγηση. Στη προκειμένη περίπτωση θεώρησα ότι δεν απαιτείται κάποια υποσημείωση, διότι τα τελευταία 10-20 χρόνια έχει υπάρξει αρκετή ενημέρωση στον κόσμο και έχει γίνει μία έννοια αρκετά γνωστή.

Οι παραπάνω αναφερθέντες λέξεις αποτελούν μόνο κάποια μεμονωμένα παραδείγματα ειδικού λεξιλογίου. Σημείωσα και ανέλυσα μόνο αυτές, διότι θεώρησα ότι ήταν οι πιο σημαντικές.

III. Αποδόσεις Όρων/Εκφράσεων

Η τρίτη υποκατηγορία στην κατηγορία του λεξιλογίου είναι οι γενικότερες αποδόσεις εκφράσεων. Ουσιαστικά οι κατηγορία αυτή των εννοιών είναι ΄ένα σύμπλεγμα ή αλλιώς συνδυασμός μεμονωμένων λέξεων που σχηματίζουν όλες μαζί μία ενιαία σημασία. Υπάρχουν εκφράσεις που έχουν παγιωμένη απόδοση από την μία γλώσσα στην άλλη, ανάλογα πάντοτε με το θεματικό επίκεντρο και το συγκείμενο. Υπάρχουν όμως επίσης εκφράσεις/όροι σε μία γλώσσα, οι οποίοι δεν έχουν συγκεκριμένη απόδοση, οπότε εκεί καλείται ο εκάστοτε μεταφραστής να μεταβεί σ' 'άλλο τρόπο αντιμετώπισης ανάλογα με την κρίση του, διότι η μετάφραση δεν αποτελεί μία διαδικασία με στείρες καθοδηγήτριες γραμμές και οδηγίες. Στις παρακάτω παραγράφους ακολουθεί μία αναφορά και περιγραφή διαφόρων εκφράσεων/όρων:

α) **small scale retailers** (*μικρά καταστήματα λιανικών πωλήσεων*) - Ο όρος είναι οικονομικός και κατατάσσεται στην κατηγορία του εμπορίου. Ουσιαστικά είναι μικρά είδη επιχειρήσεων, στον τομέα των λιανικών πωλήσεων. Κατά την αναζήτηση μου δεν μπόρεσα να βρω κάποια παγιωμένη απόδοση , κι έτσι επέλεξα ν' ακολουθήσω την κατά λέξη μετάφραση. Επίσης παρατήρησα ότι η ελληνική απόδοση είναι πιο λεπτομερή και μακροσκελής, διότι η έννοια της λιανικής πώλησης δεν υφίσταται μόνο σε μία λέξη, αλλά σε δύο.

β)**public gaze**(*κοινή γνώμη*) - Εάν αναζητήσει κανείς την σημασία του όρου αυτού, θα συναντήσει την περιγραφή: κάτι το οποίο βρίσκεται στο δημόσιο επίκεντρο προσοχής. Ούτε κι γι' αυτόν τον όρο δεν υπήρχε κάποια απόδοση, κι έτσι ήθελα να χρησιμοποιήσω έναν όρο κοντά στη σημασία του αγγλικής. Το μετάφρασα ως *κοινή γνώμη*. Πάντοτε μία κοινή γνώμη, δηλαδή ενός μεγάλου συνόλου ελκύει την προσοχή των ανθρώπων, οπότε έτσι αυτομάτως βρίσκεται στο επίκεντρο.

γ) **retail labor market** (*αγορά εργασίας λιανικών πωλήσεων*) - Επίσης όρος του εμπορίου. Και σ' αυτή την περίπτωση δεν υπήρχε ακριβής όρος στην ελληνική, οπότε κι εδώ επέλεξα την κατά λέξη μεταφορά.

δ) **blurred lines** (*ασαφή όρια)* - Στα αγγλικά είναι έκφραση και θέλει να δείξει ότι μεταφορικά κάτι δεν είναι ξεκάθαρο, δεν υπάρχει σαφές οριοθέτηση μεταξύ εννοιών. Και με ακριβώς τον ίδιο τρόπο ήθελα να το μεταδώσω κι εγώ στο μετάφρασμα μου. Δεν χρησιμοποίησα όμως κάποια παρόμοια μεταφορική έκφραση.

ε) **politics of difference** (*πολιτική της διαφορετικότητας*)- Ο συγκεκριμένος όρος επίσης αποτελεί λέξη κλειδί του κειμένου. Διαβάζοντας το κείμενο θα τον συναντήσει κανείς αρκετές φορές. Μεμονωμένες οι λέξεις δεν εκπέμπουν κάποια σημαντικότητα στον αναγνώστη, αλλά όλες μαζί συνδυαστικά κρύβουν ένα πελώριο θέμα συζήτησης και αγώνες αξιών. Κατά την διαδικασία μετάφρασης κάποιος θα μπορούσε να το είχε αποδώσει ως "*διαφορά"* και κατά κάποια έννοια δεν είναι λάθος, αλλά στην περίπτωση αυτή μιλάμε για την ιδιότητα του διαφορετικού, δηλαδή κάτι το οποίο καθιστά ένα πρόσωπο ξεχωριστό (εκτός "φυσιολογικού).

στ) **focus groups research** (*ομάδα έρευνα αγοράς*) -Η έρευνα αγοράς, αποτελεί το εργαλείο, που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις για την συγκέντρωση, επεξεργασία και παρουσίαση όλων εκείνων των στοιχείων, που είναι απαραίτητα για την λήψη αποφάσεων από τα στελέχη για την επιχείρηση. Οι ομάδες που δημιουργούνται είναι αυτές που εκτελούν την συγκεκριμένη έρευνα. Εδώ λοιπόν έπεσα σ' έναν όρο γι' άλλη μία φορά το εμπορίου, αλλά υπήρχε ήδη αντίστοιχη ελληνική απόδοση.

Σε γενικά πλαίσια υπήρχαν μέσα στο κείμενο διάφοροι τέτοιοι όροι, αλλά προτίμησα ν' αναφερθώ σ' επιλεγμένους, οι οποίοι κατά την κρίση μου έχρηζαν ορισμένης περαιτέρω επεξήγησης. Δεν τοποθετούνται όλες στην ίδια κλίμακα δυσκολίας, παρόλα αυτά αναφέρονται και αναλύονται στο ίδιο κομμάτι σχολιασμού.

2. Μορφολογία και Σύνταξη

Σ' αυτό το κομμάτι του σχολιασμού καταπιάστηκα με τα μορφολογικά, συντακτικά δεδομένα και προβλήματα του αποσπάσματος. Και οι δύο γλώσσες ακλουθούν κατά κύριο λόγο διαφορετικούς κανόνες. Σ' ορισμένα σημεία μπορεί να συγκλίνουν όσον αφορά κάποιες συντακτικές ακολουθίες, όπως συμβαίνει μάλιστα και μεταξύ των περισσότερων γλωσσών. Αρχικά είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η ελληνική γλώσσα ανήκει σύμφωνα με την μορφο-σύνταξη της γλωσσολογίας στην κατηγορία των συνθετικών κλιτικών γλωσσών, ενώ αντιθέτως η αγγλική γλώσσα κατατάσσεται στις αναλυτικές.

Ακριβώς λόγω το ότι δεν υπάρχουν καταλήξεις και αυστηρά καθορισμένοι κανόνες στην σύνταξη και γραμματική στην αγγλική γλώσσα, ο μεταφραστής πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός και να δίνει μεγάλη βάση στην θέση των λέξεων, διότι μπορεί να προκύψουν παραφράσεις ή αλλοίωση νοήματος κατά την μεταφορά μηνυμάτων. Ένα συχνό τέτοιο φαινόμενο είναι αυτό της αναγνώρισης των προσώπων ή του γένους. Η αγγλική γλώσσα δεν διαθέτει γένη, ενώ αντίθετα η ελληνική χωρίζει τα γένη σε τρία διαφορετικά. Στο συγκεκριμένο κείμενο η δυσκολία η οποία προκλήθηκε ήταν αυτή των προσώπων. Σε πολλά σημεία του κειμένου δεν είναι εύκολο να ξεχωρίσεις αν πρόκειται για γυναίκες οι άντρες, διότι οι κατά πλειοψηφία των αντωνυμιών, επιθέτων , άρθρων και προσδιορισμών δεν απλοποιούν την νοηματικοί μεταφορά. Από την μία πλευρά ορισμένες φορές υπήρχαν ενδείξεις και μπορούσα να εντοπίσω την διαφοροποίηση. [π.χ. *To guard against this tendency, **she** suggests analyzing the processes of construction of experience.(σελ. 17)- Pınar's honest declaration ... expect **her** to be and the flexibility she needs in order to » do business «. (σελ. 19)]*. Από την άλλη πλευρά όμως, υπήρχαν πολλά σημεία στα οποία έπρεπε να δείξω ιδιαίτερη προσοχή κι ορισμένες φορές κλίθηκα να κάνω μικρές έρευνες, ώστε να διαπιστώσω σε ποιό πρόσωπο αναφέρεται για να κάνω την ορθή μεταφορά στα ελληνικά. Λόγου χάρη: Αντωνυμίες όπως *they,* their κλπ., ουσιαστικά όπως *participants* ή *ονόματα Scott, Pinar, Barbarosoglu κλπ.,* αποτελούν παραδείγματα που δε γνωστοποιούν καθαρά σε τί φύλο αναφέρεται. Εν συνέπεια, έπρεπε συνεχώς να διατρέχω στο συγκείμενο. Ένα στοιχείο του κείμενου που λειτούργησε προς διευκόλυνση μου είναι, ότι το κείμενο στηρίζεται στο θεματικό πλαίσιο της μαντίλας και μαντίλες στην ισλαμική θρησκεία φοράνε μόνο οι γυναίκες. Με λίγα λόγια, μέσα από μικρές λεπτομέρειες και από τα συμφραζόμενα καθοδηγούμουν.

Η παραπάνω παράγραφος αφοσιώνεται κυρίως στα θέματα μορφολογίας. Τώρα, όσον αφορά το κομμάτι της σύνταξης: σε γενικά πλαίσια η σύνταξη του κειμένου-πηγή ήταν

απλή Μερικές προτάσεις όμως ήταν δυσνόητες, αλλά αυτό οφείλεται κυρίως στον μακροπερίοδο λόγο που έχει. Ένα παράδειγμα μακροπερίοδου λόγου είναι: "*The concept is particularly interesting for the purposes of this paper, not only because it points to widespread expectations from women with headscarves, but also because it highlights exactly the kind of essentialization of identity that many participants of this research found frustrating" (σελ. 19).* Όπως βλέπουμε είναι μία πρόταση αρκετά εκτενής. Σε ορισμένα σημεία, όταν η περίοδος φαινόταν δυσνόητη, προτίμησα να τις μικρύνω, δηλαδή να τις χωρίζω σε δύο μικρότερες περιόδους χωρίς να παραλείπω αναγκαστικά κάποια πληροφορία, ούτως ώστε να μην αλλοιωθεί το επιθυμητό μήνυμα. Ένα παράδειγμα για το παραπάνω είναι: *The findings of the research indicate ... but that that is not their own intention. (σελ. 20) - μτφ. Τα ευρήματα της έρευνα...κανείς τις έντονα φορτωμένες αντιφάσεις της μαντίλας. Μέσω αυτού του τρόπου..., βέβαια αυτή δεν είναι η πραγματική τους πρόθεση.(σελ.11).* Η ελληνική γλώσσα στηρίζει γενικότερα τον μακροπερίοδο λόγο, γι αυτόν τον λόγο πολλές προτάσεις τις είχα μεταφέρει κατά βάση με τον ίδιο τρόπο.

Ένα τελευταίο φαινόμενο το οποίο ακολούθησα κατά την διαδικασία μετάφρασης είναι η τροποποίηση των λέξεων. Εννοώντας ότι σε κάποια σημεία, στην μεταφορά από γλώσσα-πηγή στην γλώσσα-στόχο, έκανα αλλαγή από ένα μέρος του λόγου σ' άλλο. Λόγου χάρη: ρήμα -> ουσιαστικό (και αντίστροφα), ρήμα ->μετοχή, κλπ. Αυτό πραγματοποιήθηκε κυρίως για την επίτευξη ορθού λόγου στην μητρική γλώσσα. Κι αυτό πάλι δεν είναι πάντοτε αναγκαίο, αλλά βρίσκεται στην επιλογή του μεταφραστή.

3. Γενικότερες Δυσκολίες

Σ' αυτό το μέρος του σχολιασμού, θ' αναφερθώ κατά κύριο λόγο στα μεταφραστικά θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος. Συγκεκριμένα: θα περιγράψω τους τρόπους, με τους αντιμετώπισα κάποια φαινόμενα, από μεταφραστική άποψη. Τέτοια φαινόμενα είναι, ονόματα, ονομασίες, τοπωνύμια κλπ. Σε γενικές γραμμές τα φαινόμενα αυτά αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια του μεταφραστή και τα οποία τον βάζουν σε διλήμματα.

Τα θέματα αυτά προκύπτουν κυρίως λόγω των διαφορών που υφίστανται μεταξύ των χωρών. Η κάθε χώρα (ακόμα και εσωτερικά) επιφέρει διαφορετικό πολιτισμό. Αυτό σημαίνει, διαφορετικά ήθη και έθιμα, άλλο τρόπο ζωής και θρησκεία, άλλη ιδιοσυγκρασία και νοοτροπία μεταξύ των λαών και γενικότερα διαφορετικότητες πολιτισμικών αξιών. Μιλώντας, όμως τώρα, με βάση των δεδομένων της Ελλάδας και της Τουρκίας, παρατηρούμε ότι εν μέρει συγκλίνουν και τέμνονται οι πολιτισμοί μας. Αυτό οφείλεται κυρίως σε λόγους ιστορικούς και γεωγραφικής θέσης (Μεσόγειος-Ανατολή). Δεν είναι τυχαίο που έχουμε τόσες κοινές λέξεις. Υπάρχει αλληλο-επιρροή. Όσες ομοιότητες κι αν έχουμε, τόσες άλλες διαφορές μπορεί να έρθουν στην επιφάνεια. Η βασικότερη διαφορά είναι η θρησκευτική πεποίθηση. Στοιχείο που επηρεάζει σε

μεγάλο βαθμό και τους δύο πολιτισμούς. Όλα αυτά αποτελούν δυσκολία για τον μεταφραστή, διότι δεν υπάρχουν πάντοτε αποδόσεις, κι έτσι η μεταφορά καθίσταται περίπλοκη. Αμέσως ο μεταφραστής πρέπει να επιζητήσει άλλους τρόπους αντιμετώπισης. Παρακάτω ακολουθούν τέτοιου είδους δυσκολίες:

Μία κατηγορία τέτοιων προβλημάτων είναι ονόματα. Το συγκεκριμένο απόσπασμα περιέχει πολλά ονόματα, εκ των οποίων μερικά είναι: Selin, Barbarosoglu, Pinar, Scott κι άλλα τόσα. Δεν έκανα καμία αλλαγή στα ονόματα. Δεν ήθελα να χρησιμοποιήσω την μεταγραφή στα ελληνικά. Όλα τα ονόματα τα αντιμετώπισα με ακριβώς τον ίδιο τρόπο για να διατηρηθεί μία ενότητα, ένα κοινό μοτίβο. Ο λόγος για τον οποίο τ' άφησα ανέγγιχτα είναι ότι δε το θεώρησα απαραίτητο. Το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού στις μέρες μας ξέρει να διαβάζει λατινικούς χαρακτήρες και να κατανοήσει ότι πρόκειται για ονόματα προσώπων.

Στη συνέχεια, συνάντησα και μερικά τοπωνύμια. Κι εδώ πάλι ήθελα να ακολουθήσω μία κοινή γραμμή, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις δεν το καθιστούσε εύκολο. Ο λόγος ήταν ο εξής: Κάποιες πόλεις που αναφέρονται μέσα στο κείμενο έχουν αντίστοιχη ονομασία στην ελληνική γλώσσα. Μία τέτοια ονομασία πόλεως είναι αυτή της Άγκυρας (*eng. Ankara*), όπως ακριβώς και η Κωνσταντινούπολη (*eng. Istanbul*) και Καισαρεία (*eng. Kayseri*). Από την άλλη πλευρά όμως υπήρχαν και πόλεις οι οποίες δεν υπήρχαν με ελληνική σημασία (Γκιαζαντέπ, Ντενιζλί). Σ' αυτές τις περιπτώσεις εφάρμοσα την μεταγραφή με ελληνικούς χαρακτήρες.

Η επόμενη κατηγορία είναι γενικές "ξένες", προς τον ελληνικό πολιτισμό, λέξεις. Σε κάθε γλώσσα, όπως και είναι φυσιολογικό, υπάρχουν λέξεις/έννοιες οι οποίες δεν υπάρχουν σ' 'άλλη γλώσσα. Αυτό επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως ιστορικούς, τοποθεσίες, πάροδος του χρόνου και πάει λέγοντας. Η γλώσσα είναι ζωντανός οργανισμός, κι όσο εξελίσσεται και περνάει ο καιρός, τόσο θα μεταβάλλεται κι η ίδια. Στο κείμενο συνάντησα κάποιες έννοιες οι οποίες δεν υπάρχουν στα ελληνικά, από άποψη περιεχομένου. Συγκεκριμένα:

- **tesettür store** - Τα καταστήματα *tesettür*, είναι στην ουσία μαγαζιά γυναικείων ενδυμασιών που επικεντρώνονται κυρίως στην ειδική ενδυμασία των ισλαμιστριών. Τέτοια καταστήματα υπάρχουν κυρίως σε μέρη όπου κατοικεί η ισλαμική πίστη. Αυτά τα μέρη μπορεί να είναι ,πέρα από τα πιο δεδομένα όπως Τουρκία, Σαουδική Αραβία και γενικά χώρες τις Μέσης Ανατολής, και μέρη όπου ζουν μεγάλες ομάδες ανθρώπων που έχουν ασπαστεί στον Ισλαμισμό. Μεγάλα ποσοστά μουσουλμάνων υπάρχουν στην Γερμανία, αλλά και στην Ελλάδα. Απλά τέτοιου είδους καταστημάτων δεν είναι τόσο διαδομένα στον καθημερινό λόγο των ανθρώπων εκτός μουσουλμανικής πεποίθησης, όποτε είναι φυσικό επακόλουθο να μην την γνωρίζουν σαν έννοια. Οπότε, εδώ δεν ήθελα να επέμβω και να κάνω μεταγραφή στα ελληνικά, επειδή ακριβώς δεν θα είχε νόημα. Επέλεξα να αφήσω την λέξη καθαυτού αμετάλλακτη και να μεταφράσω την έννοια ως *κατάστημα tesettür*. Από εκεί και σε συνδυασμό με τα συμφραζόμενα είναι σε θέση ο αναγνώστης να κατανοήσει την σημασία του.

- **Chador -** Από την μία άποψη έχουμε μία έννοια η οποία δεν είναι διαδεδομένη σε τέτοιο βαθμό, ώστε ν' αναγνωρίζεται στον καθημερινό λόγο από τον ελληνικό λαό (στο μεγαλύτερο ποσοστό). Από την άλλη όμως, η λέξη *chador* θεωρείται γνωστή, τουλάχιστον από το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων παγκοσμίως. Η έννοια αυτή έχει διεισδύσει πλέον σε τέτοιο βαθμό στον λόγο των ανθρώπων που είναι αρκετά διαδεδομένη. Στην περίπτωση αυτή επέλεξα γι άλλη μία φορά να χρησιμοποιήσω την μέθοδο της μεταγραφής, έγινε δηλαδή *τσαντόρ*. Διαβάζοντας λοιπόν, σαν απλός αναγνώστης την λέξη, θα μπορούσα να καταλάβω αμέσως τη σημασία της.
- **tam kapali -** Άλλη μία έκφραση των τουρκικών, η οποία δεν υπάρχει στα ελληνικά. Σημαίνει απλούστατα, *"εντελώς καλυμμένη"*. Λόγω του ότι αναφέρεται ήδη η σημασία της μέσα στην πρόταση όπου αναγράφεται η έκφραση, δεν προχώρησα σε καμία ενέργεια και το άφησα ως έχει, διότι υπάρχει εκεί για λόγους καθαρά πληροφοριακούς.

Όλα τα παραπάνω αναφερόμενα παραδείγματα αποτέλεσαν δυσκολίες στην μεταφορά τους προς την ελληνική γλώσσα, διότι όπως ανέφερα και προηγουμένως, είναι έννοιες μη άγνωστες. Εγώ επέλεξα να τις επιλύσω μ' έναν τρόπο. Η επίλυση είναι διαδικασία υποκειμενική και βρίσκεται στην κρίση του εκάστοτε μεταφραστή. Ο στόχος που πρέπει να επιτευχθεί είναι η ορθή μεταφορά μηνύματος, δίχως αλλοιώσεων και παραφράσεων

4. . Ύφος κειμένου

Σε γενικές γραμμές το ύφος του κειμένου χαρακτηρίζεται ως λιτό, γιατί δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα περίτεχνα εκφραστικά σχήματα και συντακτική περιπλοκότητα. Επίσης θα μπορούσε να θεωρηθεί ζωντανό, διότι παρουσιάζει αρκετά παραδείγματα, υπάρχουν διάλογοι και είναι έντονο το στοιχείο του ενεργητικού χρόνου. Πέρα από ζωντανό και λιτό λόγο, θα έλεγε κανείς ότι το κείμενο είναι αρκετά φροντισμένο. Οι σκέψεις της συγγραφέας είναι οργανωμένες και σε ενότητες και αναλύει την κάθε σκέψη αναλυτικά, αλλά όχι με τρόπο, ώστε να κουράζεται ο αναγνώστης. Βλέπουμε ότι το ύφος κείμενο εμπεριέχει έναν συνδυασμό από χαρακτηρισμούς. Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκα κι εγώ. Δεν ήθελα να χρησιμοποιήσω ή να στοχεύσω σ' άλλο επίπεδο ύφους. Το θεώρησα σημαντικό στοιχείο, την διατήρηση του ύφους.

Συμπέρασμα

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω δεδομένα και συμπεριλαμβανημένου τη μετάφραση, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το παρόν κείμενο, όσον αφορά πάντοτε την μετάφραση, δεν προκαλεί ιδιαίτερη δυσκολία στον μεταφραστή. Όπως όλα τα κείμενα, έτσι κι αυτό, περιέχει σημεία, τα οποία θα καταστίσουν την μετάφραση και την μεταφορά επιθυμητού μηνύματος δύσκολη, αλλά όχι αδύνατη. Το παραπάνω μετάφρασμα αποτελεί ένα προσωπικό έργο. Τα εν συνέχεια σχόλια απαρτίστηκαν με βάση των υποκειμενικών μου δυσκολιών και φυσικά με βάση το τί θεώρησα προσωπικά άξιο αναφοράς. Η μετάφραση είναι μία επιστήμη, αλλά ταυτόχρονα είναι και τέχνη. Επομένως, μεν περιβάλλεται από κάποιους κανόνες και από μη υποχρεωτικές καθοδηγήτριες γραμμές, αλλά δεν είναι στείρα και δεν επιτελείται μηχανικά. Όπως ο κάθε άνθρωπος έχει ατομικό χαρακτήρα, έτσι και η κάθε μετάφραση είναι μοναδική. Οπότε αυτόματα αντιλαμβανόμαστε ότι δεν υπάρχει μόνο μία σωστή και ορθή εκδοχή, αλλά υπάρχει ποικιλία. Ο πρωτεύων στόχος είναι η μεταλαμπάδευση του μηνύματος που επιθυμεί να περάσει ο/η συγγραφέας στο αναγνωστικό κοινό.

Πηγές

Διαδικτυακές Πηγές

Λεξικά

- https://el.pons.com
- http://www.wordreference.com/
- http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do;jsessionid=uaLYdwODcW7XKO08RUeYafNO4QWcSWsGOdl8ldareGjMvoFxkdsb!-835783950?method=load
- https://www.linguee.com/
- https://www.thesaurus.com/
- http://www.ox.ac.uk/
- http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html
- https://el.wiktionary.org/wiki/%CE%92%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C

Γενικά

- **https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-658-04916-4_9**
- **https://www.seslisozluk.net/en/what-is-the-meaning-of-tesett%C3%BCr/**
-